

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 31 ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2010

Επιστροφές Αλκιβιάδου 229
185 36 Πειραιάς

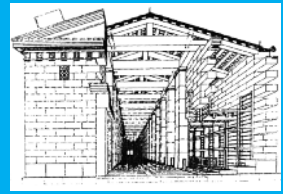
σεñ. 4

σελ. 5

σελ. 8

σελ. 18

03	Η θέση μας
Νέο ξεκίνημα της Σύνταξης
04	Γνώμη
Η κατεδάφιση του Βαρελᾶδικου του <i>Προέδρου Γιάννη Πολυχρονόπουλου</i>
05	Ελευθερες θέσεις
Η Αρχιτεκτονική της Αρχαίας Ελλᾶδας
του <i>Γιώργου Γάρδα Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.</i>
08	Αρχαιογνωστικά
Η Παιδεία στην Αρχαία Ελλᾶδα
του <i>Γιώργου Σταϊνχάουερ Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων</i>
12	Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλᾶδα και τον κόσμο. <i>Επιμέλεια Κωστή Μανωλάκη</i>
14	Ελευθερες θέσεις
Αρχαία σκουριά του <i>Γιάννη Σπυράκη Προέδρου του Συνδέσμου Προστασίας Περιβάλλοντος Πειραιά, τ. Αντιδημάρχου Πειραιά</i>
15	Νέα Γενιά και Αρχαιολογικό Μουσείο...
του <i>Βαγγέλη Καραγρηγορίου Κοινωνιολόγου - Οικονομολόγου</i>
16	Πειραιϊκά και ἄλλα του <i>Παύλου Μπαλᾱόγῃου Αντιπροέδρου Ομίῃου Πειραιᾱς για τη διάδοση της Εῃληνικής Γῃλώσσας και Γεν. Γραμματέα Φιλολογικῆς Στέγης</i>
18	Ιστορικά θέματα
Η επιγραφή της Σκευοθήκης του Φίῃωνος - ἑνα σημαντικό ιστορικό, αρχαιολογικό και νομικό κείμενο του <i>Μιχᾱήλ Βῃλάμου Δικηγόρου ε.τ.</i>
20	Βιβῃιοπαρουσίαση του <i>Παύῃου Μπαῃᾱόγῃου</i>
21	Επιφυῃῃῃδες
Ποιτῃς και Αρχαιολᾱγοί - Ανασυνθέτουμε το τραγᾱῃῃδι της Ζῃῃῃς ...εμῃς του <i>Χρῃστᾱ Αδαμᾱῃπουῃου Προέδρου Ομίῃου Πειραιᾱς για τη Διάδοση της Εῃληνικῆς Γῃλώσσας και μέῃλους του Δ.Σ. της Εταιρείας Παπαδιαμαντικῃν Σπουδῃν</i>
23	Ιστορία των ῃῃξεων του <i>Παύῃου Μπαῃᾱόγῃου</i>
24	Εν τέῃῃῃ... σχολιογραφικά

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συνηλόγου

“ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”

Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Μουσών 66, 185 34 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4130939

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΠΑΥΛΟΣ ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου. Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.

Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ • Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 5702

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: Ζωγραφική αναπαράσταση Αρχαιολογικού Πάρκου Αστικών Πυλών Πειραιά

Νέο ξεκίνημα

Tο περιοδικό "Πειραικό Ορόσημο" συμπλήρωσε 10 χρόνια ζωής. Όλο αυτό το διάστημα στάθηκε μοναδική πηγή ενημέρωσης για τα αρχαιολογικά θέματα του Πειραιά, ευρύτερης γνώσης και προβληματισμού και διεκδίκησης. Ο δεκαετής αυτός κύκλος κλείνει για ν' ανοίξει κάποιος άλλος. Η συσσώρευση της εκδοτικής αυτής εμπειρίας, μας δίνει το έναυσμα για αλληλαγές και βελτιώσεις. Επιδιώκουμε να κάνουμε το "Πειραικό Ορόσημο" πιο πλούσιο, πιο σύγχρονο και πιο ελκυστικό. Η ανανέωση εξάλλου είναι πηγή έμπνευσης και ζωής. Περισσότερες σελίδες, νέες συνεργασίες, ευρύτερη θεματολογία, αλλιά και νέα μορφή, ώστε να βρίσκεται πιο κοντά στα Πειραικά δρώμενα, και στα ζητήματα του πολιτισμού των ημερών μας - να ποιο είναι το στοίχημά μας. Μ' αυτό τον τρόπο, ελπίζουμε να κεντρίσουμε το ενδιαφέρον, όλων των ευαίσθητων Πειραιωτών. Στην εποχή των ραγδαίων τεχνολογικών αλληλαγών, τίποτα δεν είναι στατικό και δεδομένο. Απ' αυτή την άποψη, και με σεβασμό στην κριτική και στις παρατηρήσεις των αναγνωστών του, θα προχωρήσουμε μπροστά, με συνεχή βελτίωση. Χωρίς κραυγές και εντυπωσιασμούς, αλλιά με όπλο την γνώση, την αγάπη για τον Πειραιά και την αρχαιολογική του κληρονομιά και το μεράκι της δημιουργικότητας και της προσφοράς, σας καλούμε να περιηγηθείτε στις σελίδες του.

Της Σύνταξης

ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συλλόγου
"Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και
Μνημείων Πειραιά"

Η ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΗ ΤΟΥ "ΒΑΡΕΛΑΔΙΚΟΥ" ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΥΛΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ

Η κατεδάφιση του πρώην "Βαρελάδικου" αποτελεί πλέον γεγονός και μπορεί να πιστωθεί ως επιτυχία του Συλλόγου μας.

Κάποιος που δεν είναι μυημένος σ' αυτές τις διαδικασίες πιθανόν να το θεωρήσει ως μια υπόθεση ρουτίνας. Αν αναλογιστεί όμως τις δυσκολίες που συνάντησε αυτή η προσπάθεια και τις διαισθητικές νομικές και άλλες διαδρομές που ακολούθησε, τότε μόνο μπορεί να καταλάβει το μέγεθος του εγχειρήματος.

Το τμήμα που κάλυπτε το "Βαρελάδικο" είναι αναπόσπαστο κομμάτι ενός ενιαίου αρχαιολογικού συνόλου των Πυλών του αρχαίου Πειραιά.

Είμαστε οπλισμένοι με υπομονή αληθινή και με τη θέληση για να ολοκληρώσουμε αυτό το έργο και να πετύχουμε το σημαντικό στόχο της διαμόρφωσης του Αρχαιολογικού Πάρκου.

Το "Βαρελάδικο", ήταν ένα κτίριο που καταλάμβανε ένα χώρο εμβαδού 817 τ.μ. και είχε όγκο 4.810 κ.μ.

Δεν ήταν μια απλή διαδικασία κατεδάφισης. Ακολούθηθηκαν όλη οι σύγχρονες, οικολογικές διαδικασίες της ανακύκλωσης οικοδομικών υλικών και γι' αυτό διήρκεσε 15 μέρες.

Για να ενοποιηθεί ο τεμαχισμένος αρχαιολογικός χώρος που βρίσκεται μεταξύ των οδών Διστόμου, Δημ. Ομηρίδου Σκυλίτση, Πύλης και Ευριπίδου, πρέπει ακόμη να κατεδαφιστούν 4 κτίρια: Το κτίριο πρώην "Silo", το παλιό κτίριο της Πυροσβεστικής, μια πολυκατοικία και ένα γκαράζ. Οι χώροι αυτοί έχουν απαλλοτριωθεί από παλιά, μένει όμως η υλοποίησή τους.

Ο αγώνας μας είναι μακρύς. Μέχρι τώρα οι χώροι που απελευθερώνονται, ανασκάπτονται και διαμορφώνονται καταλλήλως. Είναι έτοιμο από καιρό το κτίριο του Μουσείου της Ιστορίας του Αρχαίου Πειραιά.

Το όνειρό μας είναι να διαμορφωθεί το Αρχαιολογικό Πάρκο στην είσοδο του Πειραιά έκτασης 23 στρεμμάτων με παράλληλη ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, περίπου 100 στρεμμάτων.

Το έργο αυτό θα αλλοιάσει ριζικά την εικόνα της εισόδου της πόλης, θα αναβαθμιστεί αισθητά η περιοχή, θ' αποκτήσει πράσινο και κυρίως ταυτότητα και ιστορική μνήμη.

Όσες προσπάθειες κι αν χρειαστούν, όσος χρόνος κι αν απαιτηθεί, εμείς είμαστε εδώ, δεν θα αφήσουμε αυτό το έργο στη μέση. Ο Πειραιάς το αξίζει.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ

Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

**"Το πνεύμα μένει
ευαίσθητα μετέωρο...
τα μάτια κοιτάζουν γύρω,
διακρίνουν, ερευνούν,
παρατηρούν το φυσικό κόσμο
και, μ'ένα άλημα,
περνούν από την αχαλίνωτη
φαντασία στη σώφρονα,
καθορισμένη γνώση..."**

Λούις Μάμφοντ

Εικ. 1

Αίγυπτος

Αρχαϊκή Περίοδος

Εικ. 2

Θέατρο Ηρώδου του Αττικού

Ο πολιτισμός και η επιρροή της Αρχαίας Ελλιάδας αποτέλεσαν τη βάση ενός ολόκληρου κόσμου. Η διαπίστωση αυτή δε στηρίζεται τόσο σε χρονολογικά στοιχεία - άλλωστε είναι γνωστό πως μορφές πολιτισμού προϋπήρχαν του ελληνικού - μα στο γεγονός πως κατά την περίοδο της ακμής του πολιτισμού αυτού, και ιδιαίτερα την εποχή του Περικλή, ανθίζουν με τρόπο μοναδικό και καινοτόμο, χαρακτηριστικά όπως η διάνοηση και το πολίτευμα.

Η διαφοροποίηση αυτή του τρόπου σκέψης, πουθενά δε γίνεται περισσότερη εμφανής, όσο στην πολιτική, τη φιλοσοφία και τις τέχνες.

Ακόμα και στα πρώτα Αρχαϊκά αγάλματα, παρατηρείται η έντονη αντίθεση από τα Αιγυπτιακά π.χ. Όπως, πολύ σωστά, το θέτει ο Φυρνών-Τζόρνταν "...Το γλυπτό φαίνεται έτοιμο να ανασάνει, όχι επειδή είναι ρεαλιστικό, αλλά γιατί είναι γεμάτο ζωή. Σε αντίθεση με τους, προσεκτικά λαξευμένους, Φαραώ στους τοίχους του Λούξορ, είναι κάτι πολύ περισσότερο από μεγαλοποιημένο ιερογλυφικό" (Εικ.1)

Την πρωτοπόρα πορεία της γλυπτικής ακολουθούν η φιλοσοφία και το θέατρο. Αυτό που κάποτε ήταν μύθος και ιεροτελεστία, εξελίχθηκε σε δράμα και σε πρωτοφανές φαινόμενο της τέχνης και η φιλοσοφία έφτασε σε ύψιστα επίπεδα, που καθόρισαν τον τρόπο σκέψης, διακυβέρνησης και οργάνωσης για πολλές κοινωνίες έως και τη δική μας σύγχρονη. (Εικ.2)

Το ίδιο επαναλήφθηκε και με την αρχιτεκτονική. Όπως ήταν αναμενόμενο από τη φύση των αρχαίων Ελλήνων, αναζητήθηκε η τελειότητα, μέσα σε αυστηρά όμως όρια και πλίσια, οδηγώντας σ' αυτό που εμείς σήμερα ονομάζουμε Κλασική Αρχιτεκτονική.

Με τη λέξη Κλασική αρχιτεκτονική αναφερόμεθα συνήθως στην Ελληνική και την Ρωμαϊκή, αν και αυτό είναι τελείως συμβατικό. Κλασσικό έργο σε κάθε εποχή και κάθε ρυθμό, θα μπορούσε να ονομασθεί εκείνο, που περισσότερο από όλα τα άλλα σύγχρονά του, συνοψίζει με τρόπο επιτυχία τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εποχής του και εκφράζει το πνεύμα της κατηγορηματικά ενώ συγχρόνως έχει αρχιτεκτονικές αρετές που μένουν σεβαστές για πάντα. Το κλασσικό δεν είναι πάντα πρωτότυπο, μα έχει το χαρακτήρα ενός έργου τέλειου.

Πέρα όμως από το πνεύμα μιας εποχής και ενός λαού, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την τέχνη και την αρχιτεκτονική, όπως:

α) Τα διαθέσιμα υλικά: Αυτά έχουν ορισμένες εκφραστικές δυνατότητες που συνδέονται άμεσα με τις μορφές. Αρχικά ήταν το ξύλο και μετέπειτα η πέτρα.

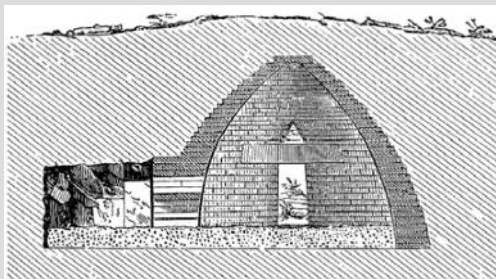
β) Το κλίμα: Έχει άμεσο αντίκτυπο στις μορφές και τους τύπους των κτηρίων. Π.χ. το αίθριο της κατοικίας διαδόθηκε γύρω από τη Μεσόγειο, όπου το κλίμα είναι εύκρατο.

γ) Η θρησκεία και ο τρόπος με τον οποίο ένας λαός αντιμετωπίζει τα θρησκευτικά ζητήματα έχει άμεσο αντίκτυπο στην αρχιτεκτονική. Όταν κυριαρχεί το Θείον, τα θρησκευτικά κτήρια έχουν, όχι μόνον προτεραιότητα αλλά επιβάλλονται με το ύψος και το μέγεθός τους. Όταν ο άνθρωπος αποκτά εμπιστοσύνη στον εαυτό του, βασική σημασία αποκτούν άλλα κτήρια.

δ) Οι κοινωνικές συνθήκες και η κοινωνική διάρθρωση επηρεάζουν επίσης την αρχιτεκτονική. Κλασσικό παράδειγμα: η Αγορά και η Πνύκα των Αθηνών, στα χρόνια της ακμής και της αποθέωσης της Δημοκρατίας.

ε) Τα ήθη και τα έθιμα των λαών: Η σύγκριση των χώρων μιας οικίας της Αρχαίας Ελλιάδας και μιας κατοικίας στη Βενετία του 16ου αιώνα, δείχνει πως στην πρώτη περίπτωση υπάρχει περιορισμός και περισυλλογή ενώ στη δεύτερη, στροφή προς τα έξω και επίδειξη.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΗΣ

Εικ. 3
Θολωτός Τάφος - Μυκήνες

Εικ. 4α
Κάτοψη Μεγάρου

Εικόνα 4β
Θησαυρός του Ατρέα - Μυκήνες

Εικόνα 5
Επίδαυρος

στ) Οι οικονομικές συνθήκες: Οι μεγάλες εποχές της τέχνης ήταν σχεδόν πάντα εποχές οικονομικής άνεσης.

Το γεγονός ότι η προέλευση της Ελληνικής αρχιτεκτονικής παραμένει αβέβαιη, σίγουρα οφείλεται στο γεγονός πως είχε περισσότερες από μία πηγές, εμπνεύσεις και επιρροές, όπως είναι αυτονόητο. Το βασικότερο χαρακτηριστικό της υπήρξε η ευθύγραμμη δοκός επί στύλων. Παρά το γεγονός ότι γνώριζαν τον τρόπο κατασκευής και εφαρμογής του τόξου, δεν το εκμεταλλεύτηκαν εμφανώς αλλήλ μόνο στο εσωτερικό ιδιωτικών κτηρίων (θολωτοί τάφοι, οικίες) (Εικ.3). Αυτή τους η κίνηση ήταν απόλυτα συνειδητή καθώς ο χαρακτήρας του τόξου ως αρχιτεκτονικού στοιχείου δεν ανταποκρινόταν στην άποψή τους για την έκφραση της αρχιτεκτονικής (καθαρές, λιτές γραμμές, ισορροπία και αρμονία). Το τόξο, στοιχείο επίδειξης και ανατολικής φαντασίας παρότι τους γοήτευε, ερχόταν σε αντίθεση με τη μορφή της κοινωνίας, τα ήθη και τα έθιμά τους και την ίδια τους την ιδιοσυγκρασία.

Τα στοιχεία που αποτελούσαν τη βάση της Αρχαίας Ελληνικής αρχιτεκτονικής ήταν η επιδεξιότητα στην κατεργασία της πέτρας, η εμμονή στην αντιμετώπιση των μαθηματικών σα μυστηριακή τέχνη, η περίεργα άγρια και περίεργα ποιητική θρησκεία και η λατρεία του ανθρώπινου σώματος με τη συνακόλουθη προαγωγή της γλυπτικής σε κυρίαρχη τέχνη. Όσον αφορά στην οικιστική αρχιτεκτονική, στην αρχαία Ελληνική πόλη συναντάμε το τυποποιημένο σπίτι που υπήρχε σε όλες τις θερμές χώρες, στις οποίες εμφανιζόταν έντονα το στοιχείο του περιορισμού των γυναικών, π.χ. καθόλου παράθυρα και ανοίγματα στην πλευρά του σπιτιού που έβληπε στο δρόμο.

Ένα είδος χαρακτήρα και ποικιλίας στα αρχιτεκτονικά στοιχεία εμφανίζεται στις οικίες (μέγαρα) και τους τάφους των εκάστοτε βασιλιάδων και αρχόντων των Ελληνικών πόλεων - Κνωσός, Μυκήνες. (Εικ.4α, 4β)

Τα ελληνικά θέατρα αποτέλεσαν καινοτομία, καθώς εξέφραζαν την ανθρωποκεντρική έκφραση της αρχιτεκτονικής (αποτελούσαν, ως γνωστόν, παιδευτικά κέντρα και όχι απλούς τόπους αναψυχής) με την κλιμακωτή και καμπυλωτή κατασκευή τους (βασισμένη στη φυσική κλίση του εδάφους κάθε περιοχής) και την τέλεια ακουστική τους, παρά το γεγονός ότι ήταν υπαίθρια. (Εικ.5)

Παρ' όλη αυτά, έμενε μόνο ο ναός σαν έκφραση μιας αρχιτεκτονικής που τη χαρακτήριζαν όλες σχεδόν οι αρετές του ανθρώπινου σώματος (οι σωστές αναλογίες, η ισορροπία, η χάρη, η ακρίβεια και η λεπτότητα) αλλήλ και που ήταν μία καλλιμάρμαρη και γλυπτική αρχιτεκτονική. (Εικ. 6)

Ο χώρος της Ακρόπολης και ο ναός του Παρθενώνα αποτελούν τη σημαντικότερη έκφραση της άποψης των Ελλήνων για την αρχιτεκτονική τους, καθώς και το εμφανέστερο παράδειγμα του "διγενοῦς" χαρακτήρα τους. Οι Έλληνες πίστευαν πως ήταν προϊόν επιμειξίας δύο φυλών, της Δωρικής και της Ιωνικής. Οι Αθηναίοι, συνδυάζοντας στην Ακρόπολη αυτούς τους δύο ρυθμούς - τον απλό, ρωμαλέο Δωρικό και τον κομψό, διακοσμητικό Ιωνικό - πίστευαν πως εξέφραζαν τους δύο πόλους της φύσης τους: την πολυτέλεια και την εγκράτεια. (Εικ.7)

Ο ίδιος ο χώρος της Ακρόπολης - ψηλός βράχος έξω από την πόλη - ήταν έτσι διαμορφωμένος ώστε να συνάδει με τα ήθη και έθιμα των αρχαίων Ελλήνων. Είχε περιτοιχισμένες πλευρές και η κορυφή του ήταν επίπεδη. Έτσι αποτελούσε ένα είδος βάθρου για τους ναούς, οι οποίοι, σύμφωνα με τις τότε αντιλήψεις, έπρεπε να βρίσκονται μακριά από την πόλη, αλλήλ σε σημείο, από το οποίο θα ήταν εμφανείς στην πόλη. Η τοποθέτηση των κτηρίων της Ακρόπολης μπορεί, από πρώτη ματιά, να φαίνεται τυχαία. Οι Έλληνες δεν έμειναν γνωστοί ως πολιορκητές, με την έννοια ότι δεν έφτιαχναν τις πόλεις τους βάσει αυστηρών, σχηματι-

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

κών αναλογιών, όπως η Ρώμη ή το Παρίσι, μα αυτό δε σημαίνει ότι υστερούσαν σε αυτόν τον τομέα. Όπως φαίνεται και από την κάτοψη του Ιερού Βράχου δεν υπάρχουν αυστηροί κανόνες στο σχεδιασμό, η διάταξη ωστόσο, η ισορροπία και η σχέση των κτηρίων χαρακτηρίζεται πράγματι από εξαιρετική επιτηδειότητα. Αν και τα ιερά της διακρίνονταν από μακριά, για να τα δει κανείς όλη με μια ματιά και να θαυμάσει το σκηνικό που παρουσίαζαν σα σύνολο, έπρεπε να περάσει τα Προπύλαια και να ανέβει στην επίπεδη κορυφή του βράχου. Η αρχιτεκτονική "σκηνοθεσία" ήταν πραγματικά μεγαλοφυής. (Εικ. 8)

Αθήνα και ο Παρθενώνας, κλασσικό παράδειγμα γλυπτικής ακρίβειας, ήταν έτσι τοποθετημένος ώστε να φαίνεται από παντού με φόντο τον ουρανό, ένα καταπληκτικό και ανεπανάληπτο πολεοδομικό επίτευγμα.

Πέραν του συνόλου, ο ίδιος ο ναός - αφιερωμένος στην Αθηνά Παρθένο, προστάτιδα της πόλης - αποτελεί από μόνος του ένα σύνολο πρωτοπορίας, καινοτομίας και απόλυτης σύμπραξης της γλυπτικής και της αρχιτεκτονικής τέχνης. Αρχιτέκτονές του, ο Ικτίνος και ο Καλλικράτης με τη σύμπραξη του Φειδία (όσον αφορά στο γλυπτό διάκοσμο) (Εικ. 9)

Η κατασκευή του ξεκίνησε το 448/7 π.Χ. και τα εγκαίνια έγιναν το 438 π.Χ. στα Μεγάλα Παναθήναια, ενώ ο γλυπτός διάκοσμος περατώθηκε το 432 π.Χ. Είναι ένας από τους λίγους ορθόμαρμους ελληνικούς ναούς και ο μόνος δωρικός με ανάγλυφες όλεις του τις μετόπες. Το μάρμαρο που χρησιμοποίησαν ήταν εξ'ολοκλήρου Πεντελικό, το οποίο μεταφέρθηκε αυτούσιο και λαξεύτηκε κατά βούληση στο χώρο του Ιερού Βράχου, εκτός από το στυλοβάτη του ναού που κατασκευάστηκε από ασβεστόλιθο. Πολλά τμήματα του γλυπτού διακόσμου, του επιστυλίου και των φανωμάτων της οροφής έφεραν έγχρωμο διάκοσμο με κόκκινο, μπλε και χρυσό χρώμα. Ο ρυθμός που ακολουθήθηκε ήταν αυστηρά ο δωρικός (στιβαρός, λιτός και απέρριτος), αν και παρατηρούνται ιωνικές επιδράσεις, όπως η ζωφόρος που διατρέχει το σκρό σε όλο του το μήκος.

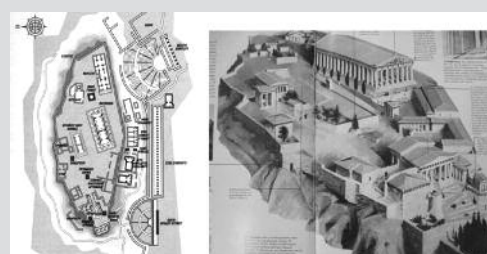
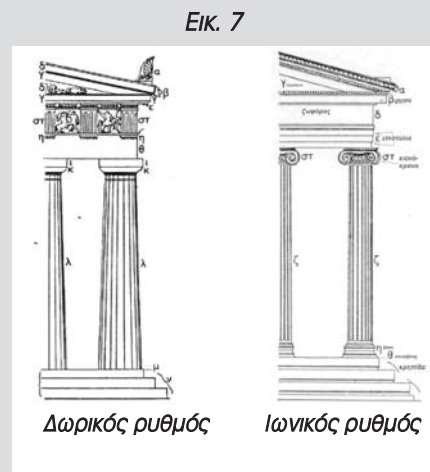
Στο εσωτερικό υπήρχε δίτονη (διώροφη) δωρική κιονοστοιχία σχήματος "Π", που δημιουργούσε ένα υπερώο, από το οποίο οι επισκέπτες μπορούσαν να θαυμάσουν, από διάφορα σημεία, το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς. Στον οπισθόδομο φυλάσσονταν ο θησαυρός, δηλαδή τα πολύτιμα αφιερώματα της Αθηνάς. Η οροφή του στηριζόταν σε τέσσερις ιωνικούς κίονες. Η στέγη ολόκληρου του ναού, μαζί με τους στρωτήρες, τους καλυπτήρες και τα ακροκέραμα, ήταν μαρμάρινη, αθήνα στηριζόταν σε μεγάλες ξύλινες δοκούς.

Ο Παρθενώνας παρουσιάζει τέλεια αρμονικές αναλογίες μέχρι την παραμικρή του λεπτομέρεια· μολονότι ο ναός αυτός ήταν μεγαλύτερος από τους άλλους δωρικούς ναούς της εποχής του (με 8x17 κίονες, αντί για 6x13 που συνήθιζονταν τον 5ο αι. π.Χ.). Οι αναλογίες του ήταν τόσο αρμονικές, ώστε να του προσδίδουν εκπληκτική ομοιογένεια μορφής, μνημειώδη μεγαλοπρέπεια και πρωτοφανή χάρη σε σύγκριση με τους πιο βαρείς δωρικούς προκατόχους του.

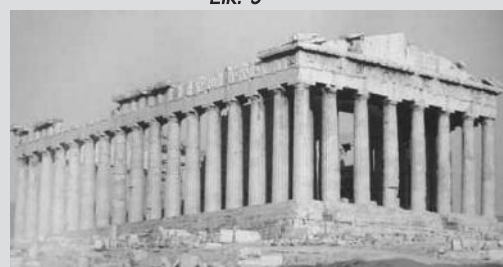
Στη φήμη του ναού συνέτειναν και οι ασύλληπτες εκλεπτύνσεις, οι αδιόρατες αποκλίσεις από την κατακόρυφο και την οριζόντια κατεύθυνση και οι αρμονικές αναλογίες. Ο στυλοβάτης παρουσίαζε ελαφρά τυμπανοειδή καμπύλωση, οι ραδινοί κίονες απέκλιναν από την κατακόρυφο προς το κέντρο του ναού και η συνολική σχεδίαση ήταν πυραμιδοειδής. Με αυτόν τον τρόπο επιτυχανόταν μία κίνηση προς τα μέσα και προς τα πάνω που μετέτρεπε τον Παρθενώνα σε ένα παλλόμενο οργανικό σύνολο. Η ένταση των κίωνων (ένα ανεπαίσθητο "φούσκωμα" στο μεσαίο τμήμα τους) απέδιδε οπτικά το γεγονός ότι οι κίονες σήκωναν μεγάλο βάρος. Οι αναρίθμητες αυτές λεπτότητες σχεδιάστηκαν με μεγαλοφυή τρόπο και εκτελέστηκαν με απaráμιλλη μαθηματική ακρίβεια.

Εικ. 6
Ναός Ποσειδώνα - Σούνιο

Εικ. 8
Κάτοψη Ακρόπολης
Τρισδιάστατη Απεικόνιση Ακρόπολης

Εικ. 9
Παρθενώνας

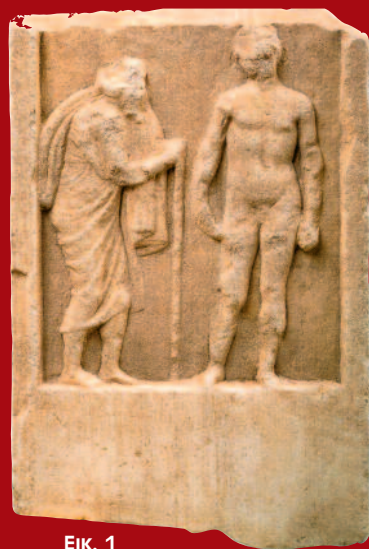
Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Η παιδεία -ανεξάρτητα από τη μορφή της ως θρησκευτική, στρατιωτική, πολιτική ακόμη και ως επαγγελματική εκπαίδευση- είναι ο μηχανισμός που η κοινωνία -κάθε κοινωνία ακόμα και η πιο πρωτόγονη- διαθέτει για τη μύηση των νέων γενεών στις αξίες που χαρακτηρίζουν τη ζωή και τον πολιτισμό της. Έχει συνεπώς αυτή πάντα ένα συγκεκριμένο ιδεολογικό περιεχόμενο - συγκεκριμένη ιδέα του ανθρώπου και της κοινωνίας- και συγκεκριμένους πρακτικούς στόχους και τεχνικές. Σε αντίθεση με τη σύγχρονη "καπιταλιστική" κοινωνία που βασίζεται στην ιδέα της προόδου, της αέναης βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης του ατόμου, της ανακάλυψης και ικανοποίησης όλο και περισσότερων ατομικών αναγκών, έχει συνεπώς το βλέμμα στραμμένο σε ένα αόριστα συνεχώς τελειοποιούμενο μέλλον, οι αρχαίες κοινωνίες είναι στραμμένες πίσω, στην αναζήτηση μιας χαμένης, ιδανικής αρχικής κατάστασης. Αυτή, οι αρχαίοι Έλληνες δεν θα τη ζητήσουν -όπως οι μεγάλοι ανατολικοί πολιτισμοί- στην ισορροπία μιας αρχικής παραδεισιακής θεϊκής τάξης αλλιά στη συνεχή σύγκρουση (ακόμα και με τους θεούς) του ελεύθερου ομηρικού ήρωα, μέσα από την οποία και μόνο πραγματώνεται η ατομική αρετή. Αυτό το αριστοκρατικό ομηρικό ιδεώδες θα πάρει στη Σπάρτη, την Κρήτη τη μορφή ενός απόλυτου συστήματος μακρόχρονης (από τα 7 έως τα 20 χρόνια) στρατιωτικής αγωγής της άρχουσας τάξης των ομοίων, με συνεχή άσκηση στην πειθαρχία, την αντοχή, την ομαδική ζωή, και τις αναπότρεπτες κάτω από τέτοιες συνθήκες παιδεραστικές προεκτάσεις.

Στη δημοκρατική Αθήνα η παιδεία θα εξελιχθεί σε ένα σύστημα εκπαίδευσης όλου του δήμου. Τη θέση της στρατιωτικής θα πάρει η φυσική αγωγή και το παλαιό ομηρικό ιδανικό της αρετής και της αμύληας θα αποκτήσει νέο περιεχόμενο, καθώς θα αποτελέσει το θεμέλιο της ιδέας του νέου, ελεύθερου πολίτη μιας νέας, ισόνομης πολιτείας. Η εξέλιξη υπήρξε σταδιακή. Μπορεί στις αρχές του 5ου αι. ο αθλητισμός να αποτελούσε ακόμη το προνόμιο των ολιγών, τις αθλητικές νίκες των οποίων υμνεί ο Πίνδαρος- στο τέλος του αιώνα -και τούτο προς μεγάλη δυσάρεσκεια των παλαιών αριστοκρατών για τον εκκυδαισμό ενός βασικού στοιχείου της αριστοκρατικής κουλτούρας- το γυμνάσιο (όπως η Αγορά) θα είναι πλέον ο χώρος συνάντησης όλων των Αθηναίων. Ο εκδημοκρατισμός της παιδείας, που βασίζεται στη βαθειά πίστη στην ισότητα, ότι δηλαδή δεν γεννιέται κανείς αλλιά γίνεται, και ότι έχει το δικαίωμα να γίνει ό-τι θέλει, απαιτεί τη δημιουργία νέων, συλλογικών, μορφών διδασκαλίας. Σ'αυτή την ανάγκη θα ανταποκριθεί το σχολείο. Για τον Αριστοτέλη (Πολιτικά Θ, 1337 α 18-9) "η των νέων παιδεία" αποτελεί το πρώτο καθήκον του νομοθέτη. Και είναι εν προκειμένω αξιοσημείωτο ότι -σε αντίθεση π.χ. με τη Σπάρτη και την πλιατωνική πολιτεία- η παιδεία στην δημοκρατική Αθήνα δεν είναι υπόθεση της πολιτείας αλλιά των ίδιων των πολιτών.

Τα στάδια της εκπαίδευσης αντιστοιχούν, όπως παντού, σ' εκείνα της φυσικής και ψυχικής ανάπτυξης του παιδιού, δηλαδή στις τρεις πρώτες (παιδίον, παις, μεράκιον) από τις (κατά τον Ιπποκράτη) πέντε περιόδους της ζωής του ανθρώπου.

Η προσχολική (ανα)τροφή. Τα πρώτα χρόνια του ο μικρός Αθηναίος τα περνά ανέμελα στο σπίτι κοντά στη μητέρα του και τις δούλες, ενώ στις πλουσιότερες οικογένειες την ιδιαίτερη φροντίδα της ανατροφής έχει -ασκώντας τη συχνά με αυστηρότητα- η τροφός, δούλη ή ελεύθερη, η οποία παραμένει στο σπίτι σεβαστή ως τα γεράματά της. Την πρώτη του επαφή με τη μουσική και λογοτεχνική παράδοση του τόπου του το παιδί την αποκτά μέσα από τα νανουρίσματα (βαυκαλήματα), τα τραγούδια και τα παραμύθια για ζώα, μάγισσες και μορμολύκεια του γυναικωνίτη. Η κύρια απασχόλησή του είναι όμως το παιχνίδι. Τα παιχνίδια του, που γνωρίζουμε από επιτύμβια ανάγλυφα παιδιών, από παραστάσεις αγγείων, ιδιαίτερα αυτών (των κορών) που τους χάριζαν στα Ανθεστή-

Εικ. 1

Εικ. 2

Εικ. 3

Εικ. 4

Εικ. 5

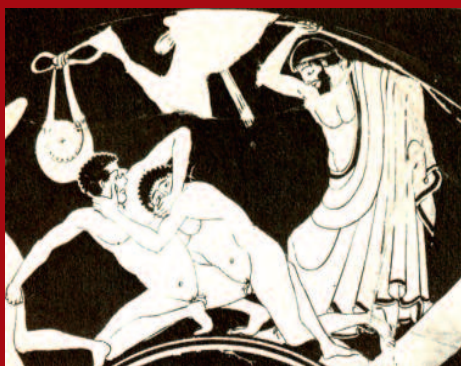
Εικ. 6

Εικ. 7

Εικ. 8

Εικ. 9

Εικ. 10

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

ρια, αλλὰ και από ανασκαφές, δεν διέφεραν από εκείνα των παιδιών όλου του κόσμου, έως τα μέσα του περασμένου αιώνα. Εκτός από τις κουδουνίστρες, τα τόπια, τα στεφάνια, τις σβούρες, τα καρτσάκια, τα αθροάκια με ρόδες και βέβαια τους αστραγάλους (τα κότσια, ένα ευρύτατα διαδεδομένο παιχνίδι για μικρούς και μεγάλους), περιελάμβαναν ζωάκια (κελώνες, πουλάκια, σκυλάκια) πραγματικά ή πηλίνα, και για τα κοριτσάκια κούκλες

Το σχολείο. Η χρυσή αυτή περίοδος τελειώνει μόλις το παιδί κλείσει τα 7 χρόνια. Το αθηναϊκό σχολείο του 5ου αι., αυτό το παλιό καθό σχολείο (η αρχαία παιδεία) που περιγράφει ο Αριστοφάνης, βασίζεται σε τρεις αρχές: την άθληση, τη μουσική και τα "γράμματα". Το παιδί ήταν συνεπώς υποχρεωμένο να παρακολουθεί μαθήματα σε τρία διαφορετικά σχολεία. Στις καθημερινές διαδρομές του στους δασκάλους; στην παλαίστρα, στο γραμματοδιδάσκαλο, και -τουλάχιστον τον 5ο αι.-στο μάθημα της μουσικής, το συνοδεύει ο παιδαγωγός, ένας γέρος δούλος κουβαλώντας τα (μαθητικά ή αθλητικά) σκεύη του (εικ.1). Ο ίδιος -ως διάδοχος της τροφού- πρέπει να φροντίζει για τη συμπεριφορά και να προσέχει τις παρέες του. Η σχολική μέρα αρχίζει νωρίς: πριν ακόμα να φέξει, με το φώς του φαναριού που κρατά ο παιδαγωγός, το παιδί θα πάει στην παλαίστρα όπου θα περάσει ολόκληρο το πρωινό. Στο διδασκαλείο είναι αφιερωμένο το απόγευμα (μόλις στην ελληνιστική εποχή τα μαθήματα στο διδασκαλείο θα επεκταθούν και το πρωί, οπότε το γυμνάσιο περιορίζεται στο τέλος του πρωινού). Η εβδομαδιαία αργία είναι άγνωστη (καθιερώνεται μόλις το 1ο αι μ.Χ.), το ίδιο και οι θερινές διακοπές. Υπάρχουν όμως οι πολυάριθμες γιορτές, πολιτικές και θρησκευτικές, που καμιά φορά, όπως στην Αθήνα τα Ανθεστήρια, καθύπτουν μεγάλο μέρος του μήνα, παίρνοντας έτσι ουσιαστικά τη μορφή διακοπών

Χάρη στις πηγές μας, φιλολογικές και αρχαιολογικές, είμαστε σε θέση να αποκαταστήσουμε με αρκετή ακρίβεια τη λειτουργία του σχολείου στις τρεις όψεις που προαναφέραμε.

Την πρώτη θέση στην ελληνική παιδεία κατέχει δικαιωματικά -από το 623 π.Χ. οπότε καθιερώθηκαν οι παιδικόι αγώνες στην Ολυμπία και τουλάχιστον έως μέσα του 4ο αι. π.Χ.- η φυσική αγωγή, θεμέλιο, των ηθικών και αισθητικών αξιών του ελληνικού πολιτισμού. Δάσκαλος φυσικής αγωγής είναι ο παιδοτρίβης (διαφορετικός από το γυμναστή που εκπαιδεύει τους αθλητές) σχολείο του η - συχνά ιδιωτική - γνώση με το όνομα του ιδιοκτήτη π.χ. η παλαίστρα του Τιμέα ή του Αντιγένη- παλαίστρα. Εκεί εκπαιδεύονται τα παιδιά στα βασικά αθλήματα: στο δρόμο, το δίσκο, το ακόντιο (εικ.2, 3, 4), το δάμα σε μήκος (εικ. 5) την πάλη (εικ.6), την πυγμαχία (εικ.7) και το παγκράτιον (εικ.8), και τους μεταδίδεται το πνεύμα της ευγενούς άμιλλας, οι κανόνες του αθλητικού ανταγωνισμού αλλὰ και γενικά της ηθικής συμπεριφοράς (Αριστοφάνης Νεφ. 973-6). Στις παραστάσεις των αθλητικών αγώνων (κυρίως αυτών του τέλους του 6ου και των αρχών του 5ου αι.) οφείλουμε την πλούσια εικονογράφηση των αθλημάτων, του κλίματος των αποδυνάμωτων (με τα παιδιά που γδύνονται, αλείφονται με λάδι (εικ.9) ή κάνουν μασάζ (εικ.10), της παλαίστρας με τον παιδοτρίβη, τυλιγμένο στο πορφυρό του ιμάτιο και μια μακριά διχαλωτή βέργα στο χέρι να καθοδηγεί, να διορθώνει ή να επιπληθεί τους γυμνούς νέους αθλητές (η απόλυτη αθλητική γυμνότητα που ξεχωρίζει τους Έλληνες από τους βάρβαρους είχε καθιερωθεί από τα μέσα του 6ου αι. π.Χ.). Την εικόνα συμπληρώνουν οι διάλογοι (σε ελληνιστικούς παπύρους) με συγκεκριμένες οδηγίες του π.χ. για την πάλη.

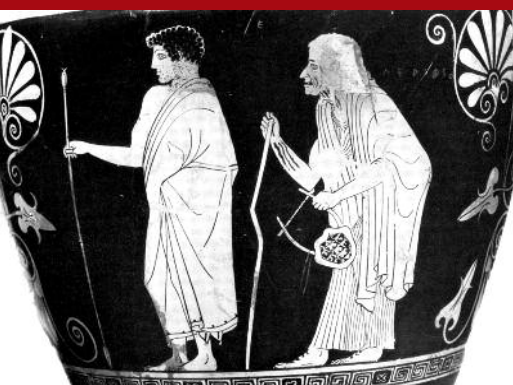
Για τον Έλληνα η λύρα, ο χορός και το τραγούδι είναι, όπως λέει ο ποιητής Θεόγγις, τα χαρακτηριστικά ενός πολιτισμένου τρόπου ζωής. Μιλώντας για την παιδεία του παλιού καλού καιρού ο Πλάτων (Πολιτεία 376 ε) θα τονίσει τη διπλή όψη της, ως γυμναστικής -για το σώμα- και ως μουσικής -για το πνεύμα-. Μέσω της εκπαίδευσης στην ευρυθμία και την αρμονία, η μουσική οδηγεί στη σωφροσύνη (Πρωταγόρας, 325 αβ). και στο ιδανικό του καλού (=ωραίου) καγαθού, που φωτίζει τις μορφές των πλατωνικών νέων, όπως ο Χαρμίδης, ο Λύσις

Εικ. 11

Εικ. 12

Εικ. 13

και ο Μενέξενος: "αχόρευτος" ούτε ήλιγο ούτε πολή σημαίνει "απαίδευτο"ς (Νόμοι II654αβ). Στο σχολείο του **κιθαριστή** τα παιδιά διδάσκονται τα δύο βασικά όργανα: την επτάχορδη ήυρα και τον αυλό (τον τελευταίο τουλάχιστον έως τον 5ο αι.). Η διδασκαλία δίνεται εμπειρικά, χωρίς νότες: ο μαθητής καθισμένος απέναντι στον δάσκαλο προσέχει και προσπαθεί να τον ακουούησει. (εικ.11, 12, 13, 14) Σημαντική θέση στη μουσική εκπαίδευση πρέπει να είχε ωστόσο η συμμετοχή στους χορούς των παιδών (τις παιδικές χορωδίες) στις μεγάλες γιορτές.

Μαζί με τη μουσική καλλιεργείται ο ποιητικός λόγος, το ομηρικό έπος και η λυρική, ιδιαίτερα η διδακτική ποίηση, όπως οι ελεγείες του Σόλωνα και του Τυρταίου, που τραγουδιούνται στα συμπόσια. Πολύ σύντομα, συγχρόνως με τη διάδοση της γραφής, την οποία προϋποθέτει ο θεσμός του οστρακισμού, συναντάμε διήγη στον παιδοτρίβη και το κιθαριστή, ως ειδικό δάσκαλο, το **γραμματιστή**, που διδάσκει τα γράμματα και κάποια στοιχεία αριθμητικής (εικ.15). Είναι αυτός που αργότερα θα ονομαστεί δάσκαλος. -Το **επάγγελμα του δασκάλου** -αν κρίνουμε από τον τρόπο που μιλούσαν για τον πατέρα του Αισχίνη και του Επίκουρου- δεν χαίρει κάποιας ιδιαίτερης εκτίμησης: ταιριάζει σε ξεπεσμένους αστούς, πρόσφυγες ή έκπτωτους, που αναγκάστηκαν να καταλήξουν να κυνηγάνε την πείλατα και να πουλάνε την εργασία τους, και μάλιστα φτηνά, ήλιγο περισσότερο από εκείνη του ειδικευμένου τεχνίτη. Αντίστοιχα περιορισμένα είναι όμως και τα απαιτούμενα προσόντα: φτάνει να ξέρει κανείς γραφή και ανάγνωση. Η δουλειά του είναι να δώσει αυτές τις βασικές γνώσεις. Η ηθική αγωγή, η διαμόρφωση του χαρακτήρα είναι δουλειά των γονιών και του δούλου- παιδαγωγού. Ενα από τα ήλιγα έργα που ασχολούνται με την αγωγή των παιδιών (το Περί Παιδών Αγωγής του Πλούταρχου) δεν αναφέρεται πρακτικώς καθόλου στο ρόλο του σχολείου.

Ο **χώρος (το διδασκαλείον)** αποτελείται συνήθως από ένα δωμάτιο με μοναδική επίπλωση το θρόνο του δασκάλου και τα σκαμνιά (βάθρα) των μαθητών, ίσως και κάποια διακριτική διακόσμηση με παραστάσεις των Μουσών και μάσκες στους τοίχους. Οι παιδαγωγοί περιμένουν κάπου στην άκρη του δωματίου.

Η **διδασκαλία**. Το πρόγραμμα του γραμματοδιδασκαλείου έχει τρία σκέλη: ανάγνωση, αποστήθιση και γραφή, στα οποία προστίθεται η αριθμητική.

Ανάγνωση: Σε αντίθεση με τη σημερινή (ψυχολογικά ορθή) μέθοδο που περνά αμέσως μετά τη γνωριμία με τα γράμματα στην ανάγνωση μικρών φράσεων (του γνωστού μας τύπου: "να Λόλα ένα μήλο"), ο καθαρά ορθολογικός αρχαίος τρόπος συνίσταται στη συστηματική πρόοδο από το απλό (γράμμα) στο σύνθετο (συνήλαβες με δύο, μετά με τρία γράμματα) και από εκεί στις μονοσύλλαβες κλη λέξεις.

Τα γράμματα τα μάθαιναν λοιπόν συνδυάζοντας τη γραφική μορφή με το όνομά τους στην αλφαβήτα, την οποία απάγγελαν σε ένα τραγουδάκι (έστ' ἄλφα, γάμμα δέλτα τ, ει τε, και /ζήτα, ήτα, θήτ' ἰωτα, κάππα, λᾶμδα, μυ./νυ, ξει, το, ου, πει, ρω, το σίγμα, ταύ, το υ /παρόντα φει τε, χεί τε, τω ψει εις το ω). Ακολουθούσε η συστηματική - σχολαστική θα λέγαμε- εκμάθηση των συλήλαβών, με τη παράθεση όλων των δυνατών συνδυασμών συμφώνων και φωνηέντων, ανά δύο, ακολουθώντας την αλφαβητική σειρά: βα, βε, βη, βι, βο βυ. βω / γα, γε γη κ.ο.κ. Το ίδιο επαναλαμβανόταν εν συνεχεία με τρία γράμματα, (προσθέτοντας δηλαδή στα προηγούμενα ένα σύμφωνο, με την αλφαβητική σειρά) π.χ.: βαν, βεν, βην βιν, βον βυν, βων/ γαν γεν, γην κ.ο.κ. έως: ψαν, ψεν κλη (ή με ἄλλους συνδυασμούς). Όταν, τελικά, περνούσαν στην ανάγνωση των λέξεων άρχιζαν πάλι με μονοσύλλαβες, ακολουθούσαν τα διούλλαβα, τρισύλλαβα κλη ονόματα, πάντα χωρίζοντας τις συλήλαβες. Προτιμούσαν λέξεις σπάνιες και συχνά δυσκολοπρόφερτες καθώς πίστευαν στην ιδιαίτερη διδακτική χρησιμότητα του γλωσσολογίου (χαλινού). Τελικά το παιδί έφθανε στην ανάγνωση -πάντα φωνακτά, στην αρχή μάλιστα χωρίζοντας τις συλήλαβες- μικρών κειμένων για να περάσει αμέσως μετά σε κείμενα του Ευριπίδη και του Ομήρου, γραμμένα σύμφωνα με τον αρχαίο τρόπο της συνεχούς γραφής, που αγνοεί χωρισμό λέξεων και στίξη, και, τέλος, στη μελέτη και αποστήθιση ποιητικών κειμένων από ανθολογίες.

Η **γραφή προχωρούσε παράλληλα (και σύμφωνα με την ίδια μέθοδο)** με την ανάγνωση. Οι λόγοι ήταν πρακτικοί: τα δεμένα βιβλία (codices) ήταν άγνωστα πριν από τη ρωμαϊκή εποχή. Υπήρχαν μόνο τα τέλειως άβολα ρολήα των παπύρων (σώζεται ένας τέτοιος πάπυρος μήκους 2.90μ (!), που ξεκινά με ασκήσεις συλήλαβισμού και τελειώνει με μια ανθολογία ποιητικών κειμένων, καλύπτει δηλαδή το αντικείμενο διδασκαλίας περισσότερων ετών). Οι μαθητές έπρεπε συνεπώς να μάθουν να αντιγράφουν τα κείμενα. Τα υλικά γραφής ήταν διαφόρων ειδών: συνήθως χρησιμοποιούσαν ένα ξύλινο δεητήριο (όταν ήταν περισσότερα συνδέονταν μεταξύ τους με σπάγγο) αλειμμένο με κερί, όπου πάνω γράφανε με ένα αιχμηρό βελόνι, πίσω φαρδύ για να σβήνει (εικ.16). Συχνά στα δεητήρια γράφανε με γραφίδα χρησιμοποιώντας μελάνι σκόνη που διαλύανε πριν τη χρήση. Πολύ συνηθισμένη -ιδιαίτερα στην κλασική εποχή- ήταν η χρήση στο σχολείο (όπως και γενικά στην επικοινωνία) θραυμάτων αγγείων (οστράκων) (εικ.17, σελ. 22), σπανιότερη αυτή της πίσω όψης γραμμένων φύλλων παπύρου. Μια ξύλινη γωνία χρησίμευε για τη χόραξη του πλαιοίου. Ο δάσκαλος σχεδίαζε ένα-ένα τα γράμματα και οδηγούσε το χέρι του μαθητή, ο οποίος εν συνεχεία τα επαναλάμβανε έως που να εξοικωθεί με αυτά.Ακολουθούσαν οι συλήλαβισμοί και οι μηχανικές ασκή-

σεις, όπου π.χ. δινόνταν μια συλλογή και ο μαθητής έπρεπε να συμπληρώσει σε λέξεις, τηρώντας πάντα την αλφαβητική σειρά, π.χ. ους, π-ους, ρωμαί-ους/ σοφ-ους,/ταύρ-ους /υι-ούς. Τέλος η αντιγραφή ολοκληρώνων φράσεων.

Παρόμοια μονότονα ήταν και τα μαθηματικά: τα παιδιά μάθαιναν τα ονόματα (ένα, δύο, τρία... πρώτος δεύτερος, τρίτος...) και τα σύμβολα των αριθμών, καθώς και να μετράνε με τα δάκτυλα (μία τεχνική που επιβιώνει ακόμα στην Ανατολή). Ακολουθούσαν τα κλάσματα: $1/8$ (οβολός) και $1/12$ (χαλκός). Πίνακες με τετράγωνα ($2 \times 2 = 4$, $3 \times 3 = 9$, $4 \times 4 = 16$) ή ασκήσεις με υποδιαιρέσεις της δραχμής δε γνωρίζουμε πριν από την ελληνοιστική εποχή. Οι 4 πράξεις ήταν άγνωστες στο σχολείο αυτό. Η ευρύτατη χρήση του άβακα δείχνει ότι η γνώση της πρόσθεσης ήταν γενική, όχι μόνο στα σχολεία, περιορισμένη.

Η βασική όπως θα λέγαμε εκπαίδευση κρατούσε πολλά χρόνια (για τον Πλάτωνα δεν έφθαναν τα τέσσερα χρόνια) και ήταν κάτω από αυτές τις συνθήκες αρκετά ανιαρή υπόθεση. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που -συχνά για οικονομικούς λόγους- τα πατούσαν στη μέση. Ο Αθηναίος στον Αριστοφάνη μόλις ξέρει να αναγνωρίζει τα γράμματα. Πολλοί περισσότεροι τα πατούσαν από βαρεμάρα, αδιαφορώντας για τα λεφτά των γονιών τους. Τα παράπονα στο δάσκαλο μιας φτωχής μάνας για τον σκασιάρχη γιό της μας παραδίδει ένας μιμιάμβος του αλεξανδρινού Ηρώδου: "το παιδί δεν γνωρίζει καν την πόρτα του γραμματιστή, όπου κάθε τριάντα του μηνός πρέπει εγώ να πληρώσω τα δίδακτρα.... Ξέρει μόνο τα χαρτοπαίγνια όπου συχνάζουν οι αθητές και οι δραπετές. Και η πλάκα του, που η κακομοίρα σκοτώνομαι να κερώσω κάθε μήνα, βρίσκεται πεταμένη μπροστά στο κρεβάτι. Μόνο οι αστράγαλοι τον ενδιαφέρουν δεν ξέρει να συλλογιστεί ούτε το άληφα, θα έπρεπε να τον στείλω να φυλάει τα γαϊδούρια ...Κι αν τον μαλώσουμε εξαφανίζεται για μέρες ή ξαπλώνει στη στέγη". Ακολουθεί βέβαια άγριο ξυλοφορτωμα, μια πρακτική κοινότητα στο αρχαίο σχολείο. Όπως επιγραμματικά λέει ο Μένανδρος (και επαναλαμβάνει ο Γκαίτε στα απονηνημονεύματά του) ο μη δαρείς άνθρωπος δεν παιδεύεται". Σ' αυτό το απλό σχολείο, που δεν έφθανε στο επίπεδο του σημερινού δημοτικού, εφοίτησαν, ωστόσο, όλοι εκείνοι οι μεγάλοι Αθηναίοι που γεννήθηκαν στη δεκαετία του 490, ένας Περικλής, ένας Σοφοκλής, ένας Φειδίας, οι άνθρωποι δηλαδή τους οποίους ο κλασικός πολιτισμός όφειλε την ακμή του στην πολιτική, τα γράμματα και τις τέχνες. Την περιορισμένη στα στοιχειώδη σχολική εκπαίδευση συμπλήρωνε όμως το μεγάλο σχολείο της δημοκρατικής πόλης: η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων για τα κοινά στην αγορά και στα δικαστήρια. Υπάρχει καλύτερη απόδειξη για το υψηλό διανοητικό επίπεδο του μέσου Αθηναίου πολίτη από το γεγονός ότι ήταν σε θέση όχι μόνο να παρακολουθήσει τις ολόήμερες παραστάσεις της τραγωδίας αλλά και να κρίνει το νικητή στους Διονυσιακούς αγώνες, ή να αναλάβει την ευθύνη της πολύπλοκης εξωτερικής πολιτικής της Αθήνας του 5ου αι. π.Χ. Αντίστοιχα, ήταν στη μαθητεία δίπλα στο μάστορα -κάτι για τις καλές τέχνες ισχύει έως τις μέρες μας- που στηριζόταν η επαγγελματική μόρφωση.

Η νέα παιδεία (η σοφιστική). Για την ανήσυχη και προβληματική περίοδο της εφηβείας από το τέλος του σχολείου έως την στρατιωτική θητεία (την εφηβεία), η κλασική παιδεία δεν προέβλεπε τίποτε. Ήταν η απαίτηση για μια καλύτερη προετοιμασία των νέων της άρχουσας τάξης για το δημόσιο βίο, αλλά και η αναγνώριση της τεράστιας σημασίας που είχε η τέχνη της πειθούς στο πλαίσιο μιας άμεσης δημοκρατίας όπως η αθηναϊκή, που γέννησαν την ανάγκη και προδιέγραψαν το πρόγραμμα και την επιτυχία μιας ανώτερης παιδείας. Αυτή θα βασιστεί συνεπώς στην καλλιέργεια της μέθοδου της διαλεκτικής και της τέχνης του λόγου (της ρητορικής). Φορείς της -και πρώτοι καθηγητές με τη σύγχρονη έννοια- ήταν οι σοφιστές, οι οποίοι -από τον Πρωταγόρα μετά το 450, το Γοργία, τον Πρόδοκο, τον Αντιφώντα, τον Ιππία κλπ έως τον Ισοκράτη 393-338- γνώρισαν μεγάλη επιτυχία συγκεντρώνοντας γύρω τους ένα αριθμό πλουσίων και φιλόδοξων νέων, τους οποίους ανελάμβαναν να μορφώσουν στο πνεύμα αυτό. Η μαθητεία είχε τετραετή διάρκεια και η (συνολική) αμοιβή που αρχικά έφθανε τις 10.000 δραχμές (Πρωταγόρας) θα πέσει στον 4ο αι. στις 1.000 δραχμές (Ισοκράτης). Οι σοφιστές μπόρεί να γελοιοποιηθούν από τον Πλάτωνα, εν τούτοις ήταν αυτοί που καλλιέργησαν πρώτοι τη φιλολογία και αναγνώρισαν τη παιδευτική σημασία των τεσσάρων επισημών των Πυθαγορείων (αριθμητική, γεωμετρία, αστρονομία, ακουστική), οδηγώντας έτσι την παιδεία πέρα από τους περιορισμούς της αριστοκρατικής (ομηρικής) αγωγής. Την εικόνα της "νέας παιδείας", όπου τον αθητισμό έχει παραγκωνίσει (χωρίς να τον καταργήσει) η διανοητική εργασία δίνει η περιγραφή από τον Αριστοφάνη των μαθητών καθώς βγαίνουν σκυφτοί από το σχολείο, "ήες και είναι οι λακεδαιμόνιοι αιχμάλωτοι της Πύλου" (Νεφ. 184-199):

Η επιστημονική στροφή της παιδείας οριστικοποιείται στις δεκαετίες του 390 και 380 π.Χ. με τη δημιουργία του προγράμματος μιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τον Πλάτωνα και τον Ισοκράτη. Υπήρχαν και προηγουμένως ειδικές σχολές, όπως οι ιατρικές (Κώς, Κνίδος) ή οι προδρομικές φιλοσοφικές των Ελεατών και των Πυθαγορείων (στο Μεταπόντιο και τον Κρότωνα). Ήταν όμως αυτοί που χάραξαν με σαφήνεια τα γενικά πλαίσια μιας ανώτερης μορφής πολιτισμού και παιδείας, με βάση ο πρώτος τη φιλοσοφία, ο δεύτερος τη ρητορική, περιμένοντας τη

Εικ. 14

Εικ. 15

Εικ. 16

Συνέχεια στη σελ. 22

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» από την

ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΔΑΥΡΟ

Το πιο φημισμένο θεραπευτικό κέντρο του αρχαίου ελληνικού κόσμου, το Ιερό του Ασκληπείου στην Επίδαυρο, θα αληθάξει εικόνα, προσεγγίζοντας εκείνη των αρχαίων χρόνων.

Η γνωστή ως «Θόλος» (το μεγαλύτερο κυκλικό μνημείο) θα αναστηλωθεί φτάνοντας σε ύψος 8,10 μ. και θα αποκατασταθεί το ασπρόμαυρο δάπεδό της που έκρυβε ένα μυστικό.

Το στάδιο θα μπορεί να φιλοξενεί 2.000 καθημερινούς θεατές και η θολωτή δίοδος, θα αποκτήσει την αρχική της μορφή.

Το πρώτο βήμα θα γίνει με την αναστήλωση της κιονοστοιχίας της θόλου με τα περίφημα και τα ωραιότερα κορινθιακά κιονόκρανα. Θα αποκατασταθούν 7 από τους 14 εσωτερικούς κίονες (εν μέρει με νέα υλικά). Ήδη έχουν δώσει μια άλλη διάσταση οι 7 εξωτερικοί δωρικοί κίονες (από τους 26) σε ύψος 6,90 μ., ενώ θα προστεθούν: το επιστύλιο και η ζωοφόρος.

Αν ο χρόνος το επιτρέψει τότε θα γίνουν εργασίες αποκατάστασης του δαπέδου με λευκό μάρμαρο και μαύρο αργολικό λίθο που σχημάτιζαν ρόμβους και τρίγωνα, και συνέκλιναν προς ένα στρογγυλό λευκό λίθο - ομφαλό. Έτσι ο λαβύρινθος θα αποκτήσει ξανά το μυστηριακό του χαρακτήρα με το σύστημα των ομόκεντρων διαδρόμων που κρυβόταν στο υπόγειό του. Επίσης προβλέπεται να γίνουν εργασίες για την προστασία του ναού του Ασκληπείου το οποίο στέγαζε το χρυσελεφάντινο άγαλμα του θεού, το οποίο ήταν έργο του Θρασυμήδη. Σύμφωνα με τη μελέτη θα αποκατασταθεί ο πρώτος αναβαθμός της κρηπίδας του ναού, ενώ θα διευκολυνθεί η απορροή των υδάτων.

ΑΥΞΑΝΕΙ Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Στο χώρο της περιοχής Μίτζας όπου από το 342 π.Χ. δίδασσε ο Αριστοτέλης τον Αλέξανδρο για 4 χρόνια έχουν επισκεφθεί από το Μάϊο του 2009 μέχρι το Μάϊο του 2010 24.000 άτομα σημειώνοντας

αύξηση 60% σε σχέση με την αντίστοιχη προηγούμενη περίοδο. Αυτό οφείλεται στη συστηματική δουλειά που κάνει το Πολιτιστικό Κέντρο της Σχολής Αριστοτέλους της Νάουσας Ημαθίας, το οποίο διανύει τον τρίτο χρόνο λειτουργίας του.

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΘΟΥΡΙΑΣ

Στην αρχαία Θουρία μια σημαντική πόλη της Μεσσηνίας που κατοικούνταν από την προϊστορική σκαπάνη, ένα ιερό. Όλα τα στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα θεραπευτικό χώρο.

Κυρίως αυτό το δείχνει η θέση της τράπεζας προσφορών που βρίσκεται μέσα σε οικοδόμημα. Το συγκεκριμένο κτίριο είναι ένα α-

πό τα τρία (που βρέθηκαν κατά παράταξη) μνημειώδους κατασκευής.

Χρονολογικά τοποθετούνται στην κλασική εποχή και αποτελούν δημόσια κτίρια. Εξάλλου η σφραγίδα που βρέθηκε στα κεραμίδια του ενός και αναγράφει τη λέξη: «ΔΑΜΟΣΙΟΙ» αυτό αποδεικνύει.

Η τράπεζα προσφορών αποτελείται από δύο όρθιες πλάκες που καταλήγουν στα κάτω άκρα τους σε λειοντοπόδαρα, ενώ καλύπτονται από μια τρίτη.

Το κτίριο που εντοπίστηκε έχει μνημειώδη πρόσοψη με δύο βαθμίδες και δωρικούς ημίκιόνες ενώ το εσωτερικό και εξωτερικό του δάπεδο (το οποίο διατηρείται πλήρως) είναι κατασκευασμένο από χαλίκια μελανά, κόκκινα και λευκά. Στο εσωτερικό του κτιρίου βρέθηκε μια βάση για την τοποθέτηση κάποιου αντικειμένου, ενώ από τις επιχώσεις ανασύρθηκε ένα ανάγλυφο με παράσταση Σάτυρου.

Τα τρία οικοδομήματα είχαν ανεγερθεί πάνω σε άνδρη, και γύρω τους υπάρχει ισχυρός αντιληπματικός τοίχος.

Το πρώτο, έχει μήκος 7,15 μ., πλάτος 5 μ. και ύψος 2,40 μ. Στο εσωτερικό του βρέθηκε πήλινο πηλίκidio με παράσταση της Αθηνάς, η οποία φέρει και ασπίδα. Το δεύτερο είναι μήκους 10 μ. Σ' αυτό σώζονται οι κατώτεροι σπόνδυλοι κονικών κιόνων εδώ στις πήλινες κεραμίδες βρέθηκαν τα σφραγίσματα, ενώ άλλες έφεραν ανάγλυφα ανθέμια με ζωηρά χρώματα.

ΝΕΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΕΙΔΩΛΙΑ

Στο Χαλκοκρητικό οικισμό Σουσκιού - Λαόνα στην Παλαιοπαφία εντοπίστηκαν κατάλοιπα που δείχνουν, ότι υπήρξε χώρος παραγωγής των σταυρόσχημων κυπριακών ειδωλίων του Πωμού, που αναπαριστούνται στην κυπριακή έκδοση του Ευρώ. Στον οικισμό αυτό βρέθηκαν τα εργαλεία κατασκευής των ειδωλίων, καθώς και μεγάλες ποσότητες αποβλήτων από τα αρχικά στάδια παρασκευής της. Την πρώτη ύλη προμηθεύτηκαν οι γρήπτες, από το όρος Τρόδος.

Ανακαλύφθηκαν επίσης ακατέργαστα ειδώλια, καθώς και ημιτελή, τα οποία ως φαίνεται εγκαταλείφθηκαν, επειδή, παρουσίαζαν κάποιες ατέλειες. Όλα αυτά δίνουν σημαντικές πληροφορίες τις οποίες επεξεργάζονται οι αρχαιολόγοι διερευνώντας τις τεχνικές παραγωγής των προϊστορικών ειδωλίων. Το συγκεκριμένο βρέθηκε μέσα σε κτίριο όπου και διεξαγόταν και οικιακές λειτουργίες. Σε μια μεταγενέστερη φάση της έρευνας, ίσως ξεκαθαριστεί η προέλευση αυτή σταυρόσχημων ειδωλίων, μελετώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» από τον

ΒΥΘΙΣΜΕΝΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΑΝΑΣΥΡΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Στη θαλάσσια περιοχή ανατολικά της Αλεξάνδρειας και της βυθισμένης πόλης "Ηράκλειο" βρέθηκαν σημαντικοί θησαυροί που ανέρχονται σε 99.

Σύμφωνα με το Γραμματέα του Ανωτάτου Συμβουλίου Αρχαιοτήτων της Αιγύπτου ανασύρθηκαν τέσσερα ισλαμικά χρυσά νομίσματα και δώδεκα πτολεμαϊκά και ρωμαϊκά από χαλκό. Η περιοχή αυτή συνδέεται με το βασιλικό προάστιο της πτολεμαϊκής περιόδου και είναι διάσπαρτη από αρχαία αντικείμενα τα οποία θα έλθουν στο φως για να προστατευτούν και να αξιοποιηθούν.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟ ΔΕΡΜΑΤΙΝΟ ΠΑΠΟΥΤΣΙ ΒΡΕΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΑΡΜΕΝΙΑ

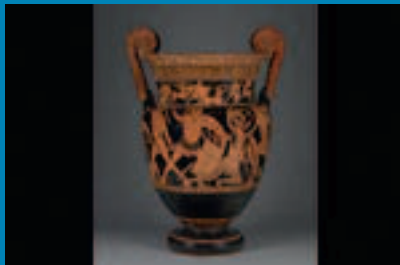

Το αρχαιότερο παπούτσι ηλικίας 5.000 ετών βρέθηκε σε σπήλαιο της Αρμενίας της περιοχής Βογιόζ Ντζόρ στα σύνορα με το Ιράν, το Αζερμπαϊτζάν και την Τουρκία. Το εντόπισε διεθνής ομάδα ερευνητών από Ιρλανδούς, Αμερικάνους και Αρμένιους επιστήμονες. Αποτελείται από ενιαίο κομμάτι δέρματος και ο σχηματισμός του ήταν τέτοιος ώστε να εφαρμόζει στο ανθρώπινο πόδι. Το μέγεθος που αντιστοιχεί σε σημερινό νούμερο 37 και μπορούσε να φορεθεί και από άνδρα και από γυναίκα της εποχής εκείνης. Η διατήρησή του σε τόσο καλή κατάσταση, οφείλεται στο γεγονός ότι ήταν τοποθετημένο σε ένα ήλακκο (μαζί με ένα σπασμένο αγγείο και κέρατα αιγοειδούς) και ήταν σχεδόν αεροστεγώς κλεισμένο με χώμα. Οι συνθήκες αυτές ήταν ιδανικές για τη διατήρησή του στο χρόνο. Σώζονται μέχρι και τα κορδόνια με τα οποία δένονταν. Ήταν γεμισμένο με άχυρα, ώστε να διατηρεί τη φόρμα του. Τέτοιου είδους ευρήματα έχουν εντοπιστεί μέχρι τώρα στις ΗΠΑ και στο Ισραήλ, ενώ ο τυχαία ταριχευμένος προϊστορικός άνθρωπος που βρέθηκε στις Άλπεις (Ότζί) φορούσε παρόμοιο παπούτσι. Όλα αυτά όμως είναι νεότερα κατά εκατοντάδες χρόνια.

Το παπούτσι όμως της Αρμενίας, μετά και τη ραδιοχρονολόγησή του, θεωρείται το αρχαιότερο δερμάτινο, που έχει βρεθεί μέχρι τώρα.

Το παπούτσι όμως της Αρμενίας, μετά και τη ραδιοχρονολόγησή του, θεωρείται το αρχαιότερο δερμάτινο, που έχει βρεθεί μέχρι τώρα.

Ο ΚΡΑΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΓΕΛΑΣ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΚΕΤΙ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Η τοπική πολιτιστική αρχή της Σικελίας αποφάσισε να δανείσει ένα πολύτιμο ερυθρόμορφο αγγείο στο Μουσείο Γκετί των ΗΠΑ. Ο αττικός μνημειακός κρατήρας του 475-450 π.Χ. γνωστός ως κρατήρας της Γέλας θα ταξιδέψει στην Αμερική για πρώτη φορά.

Ο περίφημος αυτός κρατήρας είναι διακοσμημένος από τον ζωγράφο των Νιοβιδών με παράσταση αμαζονομαχίας και είχε βρεθεί σε τάφο στην ομώνυμη πόλη της Σικελίας, και φυλάσσεται στο Μουσείο του Ακράγαντα.

Το Μουσείο Γκετί ως απόδειξη ανταπόδοσης θα εφοδιάσει τους Σικελούς με ειδική αντισεισμική βάση η οποία θα μεταφερθεί μαζί με τον κρατήρα κατά την επιστροφή της.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΟΙΚΙΑΣ ΤΩΝ ΕΤΡΟΥΣΚΩΝ ΣΤΗ ΒΕΤΟΥΛΟΝΙΑ ΙΤΑΛΙΑΣ

Μια ετρουσκική κατοικία αποκαλύφθηκε σε ανασκαφές στην περιοχή της αρχαίας Βετουλόνια στη δυτική Ιταλία.

Το κτίριο χρονολογείται στο 400 π.Χ. περίπου και είναι το πρώτο δείγμα οικίας Ετρούσκων. Χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή της, υλικά όπως πλίνθοι και πηλοκονίαμα. Βρέθηκαν ακόμη κατάλοιπα μπρούντζινων επίπλων. Η αρχιτεκτονική του σπιτιού είναι κάπως ιδιόμορφη. Σε υπόγειο κελάρι - αποθήκη, σώζεται ένα πελώριο αγγείο αποθήκευσης σιτηρών. Σε ένα από τα κεντρικά δωμάτια βρέθηκε τεράστια ποσότητα καρφιών, πράγμα που υποδηλώνει την ύπαρξη ξύλινου παταριού.

Το δάπεδο ήταν στρωμένο με κονίαμα και τριμένο κεραμίδι, ενώ βρέθηκαν άφθονα κεραμικά - όστρακα. Η καταστροφή του ανάγεται στην περίοδο της εκστρατείας του Σύλλα 79 π.Χ. Χρησιμοποιήθηκε για 3 περίπου αιώνες.

Το δάπεδο ήταν στρωμένο με κονίαμα και τριμένο κεραμίδι, ενώ βρέθηκαν άφθονα κεραμικά - όστρακα. Η καταστροφή του ανάγεται στην περίοδο της εκστρατείας του Σύλλα 79 π.Χ. Χρησιμοποιήθηκε για 3 περίπου αιώνες.

ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ "ΑΒΑΡΙΣ" ΣΤΟ ΔΕΛΤΑ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

Αυστριακοί αρχαιολόγοι έφεραν στο φως τμήμα της πόλης Άβαρις πρωτεύουσας των Υξώς (ξένοι βασιλείς που κυβέρνησαν στην Αίγυπτο (1664-1569). Ο εντοπισμός της έγινε με ραντάρ στη διάρκεια ανασκαφών στην περιοχή Τελ-αλ-Νταπά, βορειοανατολικά του Κάιρου. Οι φωτογραφίες απεικονίζουν μια συνολική εικόνα του σχεδιασμού της πόλης, με δρόμους, πηλατές και ναούς. Εντοπίστηκε επίσης ένας παραπόταμος του Νείλου που περνούσε μέσα από την πόλη και δύο νησιά.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΣΚΟΥΡΙΑ

του Γιάννη Σπυράκη
Προέδρου του Συνδέσμου
Προστασίας Περιβάλλοντος Πειραιά,
τ. Αντιδημάρχου Πειραιά

Απαράδεκτη είναι η εικόνα που παρουσιάζει η Πειραιϊκή ακτή, ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια της τουριστικής και αρχαιολογικής υπόστασης του Πειραιά.

Με πρωτοφανή σπουδή και περίεργη ταχύτητα, ο γνωστός τέως υφυπουργός Πολιτισμού, πολυηράγμων κ. Τατούλης, ο οποίος τότε έδειξε την ιδιόρρυθμη πολιτική συμπεριφορά του, που αρχίζει από το ΕΚΚΕ και φθάνει στην αντίπερα όχθη, μετατρέποντας μια περιοχή ιδιαίτερου κάλλους σε έρημο.

Υπό το πρόσχημα της διάσωσης του Κονώνειου τείχους, καταργήθηκαν εκατοντάδες θέσεις εργασίας, στερήθηκε ο Πειραιάς μια εστία αναψυχής και προσπορισμού οικονομικού οφέλους και η υπέροχη Πειραιϊκή, που είχε μετατρέψει σε μια όαση ο Γιάννης Παπασιπύρου και τη διατήρησαν ο Ανδρέας Ανδριανόπουλος και ο Στέλιος Λογοθέτης, κατέληξε σε μια άμορφη αήλινα με ξερόχορτα και σκουπίδια. Γιατί αυτή η περιβαλλοντική εγκατάληψη;

Αλήθεια, τι ρένε τώρα εκείνες οι ομάδες που με τις άναρθρες κραυγές τους απαίτησαν να κλείσουν τα καταστήματα; Αυτός ήταν ο στόχος τους; Να ερημώσει και να περιφραχθεί η Πειραιϊκή; Αυτό επεδίωξαν; Να μετατρέψουν την Πειραιϊκή, που έσφυζε από ζωή σε άνδρο περίεργων τύπων και χρηστών ουσιών που βρίσκουν εκεί καταφύγιο; Τι απέ-

γιναν, αλήθεια, τα περίφημα τείχη, πώς τα προσά-
τευσαν; Τι απέγιναν τα πολυδιαφημισμένα αρχαία;

Το μόνο που αναδείχθηκε στη Πειραιϊκή είναι η βρωμιά, τα σκουπίδια, τα ξερά χόρτα και κληδιά και η αδιαφορία. Καλούμε τον Δήμο Πειραιά, την αρχαιολογική υπηρεσία (αν υπάρχει) και τον υπουργό Πολιτισμού να παρέμβουν, να δώσουν τέλος σε αυτό το αίσχος και να εξαλείψουν τους κινδύνους των κατακρημνίσεων και των κατολισθήσεων.

Καμία πόλη στον κόσμο δεν θα έφτανε στο σημείο να στερήσει από τον εαυτό της ένα από τα πιο ωραία σημεία φυσικού κάλλους. Αυτό μόνο στον

Πειραιά θα μπορούσε να συμβεί. Παντού, Θησείο, Ακρόπολη, Μοναστηράκι, Αέρηδες, συνυπάρχει ο αρχαίος πολιτισμός και τα δείγματά του με ήπιες εγκαταστάσεις αναψυχής.

Το θέαμα αυτό δεν τιμά τον αρχαίο πολιτισμό για τον οποίο φωνασκούσαν οι γνωστές αναρχοαυτόνομες ομάδες. Και τώρα, αφού δεν μπορούν να μαζέψουν τα απομεινάρια του πολιτισμού και τις σαύρες που κυκλοφορούν στην περιοχή, ας μαζέψουν τουλάχιστον τις σήριγγες που ευδοκιμούν στη Σαχάρα της Πειραιϊκής.

Όσο για την αρχαιολογική υπηρεσία που έφραξε με συρματοπλέγματα τον αέρα του Πειραιά και στέρησε από τους Πειραιώτες την πηλατεία Νίκης, καλὰ θα κάνει να μαζέψει τους πασσάλους της και να ασχοληθεί με τα αρχαία που έχουν ήδη αποκαλυφθεί και βρίσκονται στα σκουπίδια, όπως στην Ηρώων Πολυτεχνείου, στην Τερψιθέα, όπου υπάρχουν τα τελευταία κατάλοιπα της Ιπποδαμείου πολεοδομίας και ρυμοτομίας και κοσμούνται με το κοτετσόσυρμα, αλλὰ και στη Γούναρη και στην Ομυρίδου Σκυλίτση.

Νέα Γενιά και Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά. Ανάγκη για μια στοχευμένη προσέγγιση.

Του Καραγρηγορίου Βαγγέλη,
Κοινωνιολόγου-Οικονομολόγου

Κάθε πολιτιστικό αντικείμενο αποκτά νόημα πάντα σε σχέση με τον άνθρωπο, μέσα από την αμφίδρομη και ισότιμη σχέση που υπάρχει ανάμεσα τους. Χωρίς αυτήν τη σχέση παύει να λειτουργεί ως στοιχείο πολιτισμού.

Το ίδιο ισχύει και για τα Μουσεία, μέσα από την δημιουργία μιας δυναμικής σχέσης με τις τοπικές κοινωνίες και τις ομάδες που τα επισκέπτονται. Έτσι, κάθε μουσείο μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ένα φόρουμ διαλόγου μεταξύ διαφορετικών γενεών, διαφορετικών καταγωγών, ή άλλων παραδόσεων. Ένα πεδίο ποικίλων ερμηνευτικών προσεγγίσεων, διαφορετικών ιδεολογιών και ιστορικών σχολών σκέψης, όπου ο κάθε επισκέπτης έρχεται με τα δικά του πνευματικά εφόδια και φεύγει με τα δικά του συμπεράσματα. Το μουσείο σε κάθε περίπτωση καλείται να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής μέσα από την επικοινωνία των μελών της κοινωνίας, την εκπαίδευση, τη γνώση και την αγάπη για τον πολιτισμό. Με λίγα λόγια, υπάρχει και εξελίσσεται μέσα από τους επισκέπτες του και την κοινωνία στην οποία λειτουργεί.

Για να πετύχει αυτόν του το ρόλο, κάθε μουσείο οφείλει και πρέπει να είναι ανοικτό, προσβάσιμο, ελκυστικό και προσίτο σε όλους. Να μην αποπνέει μια ελιτίστικη διάθεση. Να μη δημιουργεί την εντύπωση ότι απευθύνεται μόνο σε αυ-

τούς που ξέρουν, σε αυτούς που γνωρίζουν και σε αυτούς που μπορούν να κατανοήσουν τα εκθέματα του. Πρέπει να χτίσει μια εποικοδομητική επικοινωνία με τον κάθε δυνητικό επισκέπτη και όχι να απευθύνεται εξ αρχής σε λίγους. Πρέπει να ενεργοποιούνται στοχευμένα οι ειδικές ομάδες κοινού. (μαθητές, νέοι, ηλικιωμένοι, τουρίστες κλπ)

Επιδιώκοντας Μουσεία που θα απευθύνονται σε πολλούς, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον η εξέταση της σχέσης της Νεοθιάς με την Αρχαία Κληρονομιά και με τα Αρχαιολογικά Μουσεία. Και αυτό γιατί η νέα γενιά αποτελεί την πλέον "δύσκολη" σε επίπεδο προσέγγισης αλήθαι και "ζωοποιοί" κοινωνική ομάδα. "Δύσκολη" επει-

δή ιδιαίτερα σήμερα, την εποχή της παγκοσμιοποίησης, κυριαρχεί το εφήμερο, το εντυπωσιακό, το εύπεπτο. "Ζωοποιοί" γιατί από μόνη της η νέα γενιά έχει χαρακτηριστικά που μπορούν να κινητοποιήσουν δημιουργικές δυνάμεις με πολυηλεκτρονικό χαρακτήρα. Επιπλέον, γιατί μέσα από τη μελέτη και την βελτίωση αυτής της ειδικής σχέσης διαφαίνονται οι μελλοντικές δυνατότητες του κάθε Μουσείου και καθιερώνεται ένα θετικό

και γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη του ρόλου του.

Στα πλαίσια αυτά θα είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον η πραγματοποίηση μιας έρευνας για την ανθρωπογεωγραφία που επισκέπτεται το Αρχαιολογικό Μουσείο του Πειραιά, αλήθαι και γενικότερα μια έρευνα στην τοπική κοινωνία, με ιδιαίτερη έμφαση στους νέους ανθρώπους, τη στάση τους, τις απόψεις και τις ενστάσεις τους.

Μέσα από μια τέτοια έρευνα θα προκύψουν στοιχεία για το εάν και κατά πόσο οι επισκέπτες του Μουσείου βρίσκουν ενδιαφέρουσα και ψυχαγωγική την επίσκεψη, πόσες ευκαιρίες για μάθηση υπάρχουν, εάν ο σχεδιασμός του χώρου είναι ευνοϊκός για όλες τις ηλικίες και τις σωματικές ικανότητες, ποια είναι η εικόνα της τοπικής κοινωνίας για το Αρχαιολογικό Μουσείο, ποιος ο βαθμός της προβολής του στην τοπική κοινωνία κτλ. ώστε να γίνουν οι αντίστοιχες παρεμβάσεις.

ΠΕΙΡΑΪΚΑ & άλλα...

ΠΕΙΡΑΪΚ

Το ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη, δημιούργημα των παιδιών της και φίλων των παιδικών χρόνων μας Πάνου και Θανάση Λασκαρίδη, αποτελεί την καλύτερη απόδοση μνήμης στη σεβαστή, αξιομνημόνευτη μητέρα τους Αικατερίνη Κ. Λασκαρίδη, θυγατέρα Αθανασίου Πρωτόπαππα, που είχε διατελέσει πρόεδρος της Χ.Ε.Ν. Ν. Φαλήρου και Μέλος του Δ.Σ. της Χ.Ε.Ν. Ελλάδος.

Το ίδρυμα περιλαμβάνει βιβλιοθήκη επί της οδού Σμολνένσκου 20, στο Νέο Φάληρο που στεγάζει τη ΧΕΝ καθώς και επί της Πραξιτέλους 169 και Μπουμπουλίνας στον κεντρικό Πειραιά. Το ίδρυμα έχει επεκτείνει τις δραστηριότητές του στο νεοκλασικό διατηρητέο κτήριο επί της 2ας Μεραρχίας 36 κι Ακτής Μουτσοπούλου, της πρώην οικίας Στρίγγου, που στέγαζε επί 60 το Παράρτημα Πειραιώς του Γαλητικού Ινστιτούτου Αθηνών.

Αξιόλογες πνευματικές εκδηλώσεις έχουν πραγματοποιηθεί εκεί, όπως:

α) το αφιέρωμα στον Λέοντα Νικολαΐεβιτς Τοϊτσοϊ (1828-1910), για τα εκατό χρόνια από το θάνατό του, με ομιλητές τους Σάββα Μιχαήλ, Ευγενία Κριτσέφσκαγια, και τις καθηγήτριες Πανεπιστημίου Σόνια Ιλιόνσκαγια και Έρνη Στραυροπούλου (17-2-2010).

β) Αφιέρωμα στο Φρειδερίκο Σοπέν (1810 - 1849), για τα 200 έτη από τη γέννησή του, την 1η Μαρτίου 2010.

γ) Αφιέρωμα στους Πειραιώτες: ζωγράφο Γιάννη Τσαρούχη (1910 - 1989) και ποιητή Νίκο Καββαδία (1910 - 1975) την 31η Μαΐου 2010, για τα 100 χρόνια από τη γέννησή τους.

δ) Ομιλία του καθηγητή και πρ. πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών Γεωργίου Μπαμπινιώτη με θέμα: "Σταθμοί στην ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας" την 28η Απριλίου 2010.

Πολλά τα πνευματικά κι άλλα ιδρύματα που θέλουν να συνεργαστούν με την νέα μεγάλη, ανακαινισμένη αίθουσα του πρ. Γαλητικού Ινστιτούτου.

Ακόμη κι ο Δήμος Πειραιώς έχει φιλοξενηθεί εκεί κατά την παρουσίαση του νέου βιβλίου του κ. Γιάννη Χατζημανωλάκη.

Ο Πειραιϊκός Σύνδεσμος κατά τις πρόσφατες αρχαιρεσίες του δεν κατάφερε να αναδείξει νέα Διοίκηση. Έτσι με απόφαση του Πρωτοδικείου Πειραιώς ορίστηκε προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή με την ακόλουθη σύνθεση:

Πρόεδρος: Αναστάσιος Βέργος, Α΄ Αντιπρόεδρος: Γεώργιος Μπακούρης, Β΄ Αντιπρόεδρος: Δημήτριος Αρμενάκης, Γεν. Γραμματέυς: Παναγιώτης Πετρόπουλος, Ταμίας: Γεώργιος Λύττικας, Ειδ. Γραμματέυς: Χαρ. Μπουγάς και Δημ. Μαρκομιάλης, Έφορος Νεωτερικών Σχολών Εργαζομένων Νέων: Ποιυχρόνης Ποιυχρονάκης, Έφορος Τεχνικής Εκπαιδεύσεως: Δημ. Καρελλής, Έφορος Καλλιτεχνικού: Αλξ. Κονδύλης, Έφορος Φιλολογικού: Τούλα Μπούτου, Έφορος Σωματικής Αγωγής: Ευάγγελος Καρλιάφτης, Έφορος Κοσμητείας:

Α

Δροσούλα Μούλλιου, Έφορος Πειραικών Σπουδών: Ευάγ. Δήμοβιτς κι Έφορος Περιουσίας: Αριστείδης Μαραλήτος.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι εκλεγμένοι είναι μόνο 5 από τους ανωτέρω αναφερομένους (Π. Πετρόπουλος, Τ. Μπούτου, Ε. Καρλάφτης, Δρ. Μούλλιου και Αρ. Μαραλήτος) καθώς κι ο συνεργάτης μας Π. Μπαλόγλου ως μέλος της τριμελούς Εξελεγκτικής Επιτροπής.

Είναι η δεύτερη φορά στην ιστορία του Π.Σ. που ορίζεται προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή και δεν επανεκλέγεται εν ενεργεία Πρόεδρος.

Αξιοσημείωτη η κίνηση της Πειραιϊκής Σχολής Ελληνολογίας που πραγματοποίησε επιτυχώς έξι πνευματικές εκδηλώσεις (μαθήματα) στο πειραιϊκό βιβλιοπωλείο Τσαμαντάκη.

Σημειώνουμε τις δύο τελευταίες εκδηλώσεις - μαθήματα με ομιλητή - διδάσκοντα τον διδάκτορα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου της Φραγκφούρτης κ. Χρήστο Π. Μπαλόγλου και με θέμα "ο Μέγας Αλέξανδρος και η φιλοσοφία" την 26η Μαΐου 2010 και την παρουσίαση του βιβλίου του Donald Nicol "Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, ο Αθάνατος Αυτοκράτορας" την 2α Ιουνίου 2010.

Αξιάπαινη η προσπάθεια.

Ο φίλος, ιατρός Μανώλης Αρ. Χριστουλιάκης, ιδρυτής του ομώνυμου πνευματικού ιδρύματος, προσέφερε ένα ακόμη ακίνητό του, άνετο διαμέρισμα επί της οδού Σκουζέ 19, στον ε' όροφο που προορίζεται για ευρπρόσωπο εντευκτήριο του Ιδρύματος. Γνωστός για την εν Ζωή ανιδιοτελή προσφορά του προς το κοινωνικό σύνολο χαίρει της εκτιμήσεως της πειραιϊκής, τουλάχιστον, κοινωνίας.

Το "Π.Ο." τον συγχαίρει εγκαρδίως.

Σημειώνονται δύο σημαντικές επέτειοι στον πολιτιστικό χώρο του Πειραιώς: τα 80 χρόνια της Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς και τα 20 χρόνια του Ομίλου Πειραιώς για την Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας.

Ζηλευτή δραστηριότητα αναπτύσσει ο νεοϊδρυθείς "Σύλλογος Φίλων Μουσικής Πειραιώς" που μόνος του ή με την αγαστή συνεργασία άλλων φορέων, όπως της Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς και του Ωδείου της Τερψιθέας έχει πραγματοποιήσει ζηλευτές μουσικές εκδηλώσεις. Η τελευταία μουσικοθεατρική παράστα-

ση παρουσιάστηκε στο θέατρο της Ελληνογαλλικής Σχολής "Saint Paul" τη Δευτέρα 21.6.2010. Άλλες εκδηλώσεις έχουν πρόσφατα πραγματοποιηθεί:

- στον Πολυχώρο "Απόλλων" "Άρωμα Γυναίκας", με την Αγγελική Μαρινάκη

- στο Αίθριο του Παλ. Ταχυδρομείου "Βραδιά Όπερας".

Η προσέλευση του Πειραιϊκού κοινού ήταν πυκνή ώστε δίκαια, παρατήρησε μέλος της πειραιϊκής κοινωνίας, ότι το πειραιϊκό κοινό έχει γίνει φιλόμωσο ή ο κ. Β. Παπαηλιού κάνει καλή δουλειά.

Η ιατρός λογοτέχνης κα Τούλα Π. Μπούτου πραγματοποίησε δύο επιτυχημένες εκδηλώσεις στην οικία της συγκεντρώνοντας επίλεκτα πρόσωπα του πνευματικού κόσμου, όχι μόνο πειραιϊκού, και θυμίζοντας έτσι τις λογοτεχνικές συνάξεις των περασμένων εποχών. Επιτυχημένη χαρακτηρίζεται η παρουσία της ηθοποιού κας Ελευθερίας Χατζηδουλή, η οποία κατά τη δεύτερη εκδήλωση, απήγγειλε από ένα ποίημα των μακαριστών Πειραιωτών λογοτεχνών Πάνου Παπαρρηγόπουλου και Γρηγόρη Θεοχάρη δίνοντας έτσι τον πειραιϊκό τόνο στην καλή πνευματική εκδήλωση.

Με την ευκαιρία που συμπληρώθηκαν 175 χρόνια από την ίδρυση του Δήμου Πειραιώς, ο Σύνδεσμος Αποφοίτων Ιωνιδείου Σχολής Πειραιώς και το Ινστιτούτο Μελέτης της Τοπικής Ιστορίας των Επιχειρήσεων (ΙΜ.Τ.Ι.Ι.Ε.) οργάνωσαν ενδιαφέρουσα εκδήλωση στο εντευκτήριο του Συνδέσμου.

Ομιλητές ήταν οι βουλευτές Πειραιώς Δημ. Καρύδης, Θεόδ. Δρίτσας, ο πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου Πειραιώς κ. Βασ. Κροκίδης, ο πρόεδρος του Συνδέσμου Αποφοίτων της Ιωνιδείου Σχολής Πειραιώς κ. Δ. Μπουρθετίδης κι ο ιστορικός πρόεδρος του Ι.Μ.Τ.Ι.Ι.Ε. κ. Νίκ. Μέλιος. Συντονίστρια η κα Γιώτα Μπουρθετίδη. Στη συζήτηση που ακολούθησε έλαβαν το λόγο ο τ. περιφερειάρχης κ. Σπ. Σπυρίδων, ο τ. δημ. σύμβουλος κ. Γιάννης Οικονομίδης κι άλλοι.

Η ευαισθησία για τα πολυαπλά πειραιϊκά θέματα ήταν έντονη.

Ακολούθησε μικρή δεξίωση και διατέθηκε τα 2 τεύχη του περιοδικού Λόγου Τέχνης και Πολιτισμού "τα μικρά Πειραιϊκά".

Ε
Α
Λ
Λ
Α
...

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΚΕΥΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΩΝΟΣ

Το 1881 πηλοσόν της βορειοανατολικής πλευράς της πλατείας Κανάρη στο Πασαλιμάνι στο ύψος της οδού Σωτήρος ανευρέθη επιγραφή περί της Σκευοθήκης του Φίλωνος.

Διατριβή περί αυτής ανεγνώσθη σε έκτακτο συνεδρίαση του Φιλολογικού Συλλόγου ΕΛΙΚΩΝ στον Πειραιά από τον Αλέξανδρο Ν. Μελετόπουλο από το οποίον και εδημοσιεύθη το 1882.

Νυν απόκειται στο Επιγραφικό Μουσείο Αθηνών.

Περιέχει λεπτομερεστάτη περιγραφή του κτιρίου της Σκευοθήκης κατά τη θέση της, το σχήμα, τις διαστάσεις (μήκος, πλάτος, ύψος κλπ), τα υλικά (ακτίτης λίθος, μάρμαρο, ξύλο χαλκός κ.λ.π.) και τον τρόπο και όρους κατασκευής της βάσει της λεπτομερούς αυτής περιγραφής κατέστη δυνατή η αναπαράστασή της σε μακέτα στο Ναυτικό Μουσείο Πειραιώς, η ακρίβεια της οποίας επεβεβαιώθη ανασκαφικώς μετά την ανεύρεση των θεμελίων της.

Είναι κατάδηλος η σημασία της επιγραφής για την ιστορία της τέχνης και της αρχιτεκτονικής γενικώτερον, για την ιστορία της Αθηναϊκής Δημοκρατίας και του Πειραιώς ειδικώτερον, για την Πειραιϊκή τοπογραφία, για τη μελέτη της ναυτιλίας και για λοιπές παραμέτρους.

Ήταν λοιπόν φυσικόν η ανακάλυψη της επιγραφής να προκαλέσει μεγάλη συγκίνηση στον επιστημονικό κόσμο και στη φιλόχρηστο κοινότητα.

Ο Αλέξανδρος Μελετόπουλος αναγράφει επί λέξει "Λίαν συγκεκινημένοι αναγγέλλομεν τω επιστημονικώ κόσμω, ότι εν τη επιγραφή ως αρχιτέκτων του οικοδομήματος αναγράφεται ο Ελευσίνιος Φίλων υιός του Εξηκεστίδου "και παρακάτω συμπληρώνει: "εις τους ειδικώς περί τα τοιαύτα ασχολουμένους απόκειται νυν δι' εμβριθούς μελέτης νέους όρους τη αρχιτεκτονική των Ελλήνων να προσθέσωσι".

Μόνο δε ακροθιγώς κάνει το νομικό χαρακτηρισμό της ως εξής: "περιλαμβάνει εν εκτάσει τας συγγραφάς τουτέστιν, το συμβόλιον της κατασκευής της εν Ζεία σκευοθήκης του Αττικού Ναυστάθμου".

Ας ιδώμεν όμως την επιγραφήν αυτήν καθ' εαυτήν. Είναι γραμμένη σε πλάκα από μάρμαρον Υμηττού, έχει ύψος 1,16 πλάτος, 0,54 και πάχος 0,10 του μέτρου και έχει επιμελή κατασκευή.

Διατρείται σε άριστη κατάσταση πλην οκτώ (8) γραμμάτων που έχουν εντελώς εξαλειφθεί και είκοσι εννέα (29) δυσανάγνωστων αλλήλ α-νακαλυπτομένων από τα συμφοραζόμενα.

Είναι γραμμένη στοιχηδόν και φέρει ενενήντα επτά (97) στίχους.

Κάθε στίχος περιέχει πενήντα τέσσερα (54) γράμματα, πλην του πρώτου που περιέχει τέ-

σερα (4) και του τελευταίου που περιέχει είκοσι δύο (22).

Στο στίχο 89 έχουμε το σύννηθες στην Αττική διάλεκτο φαινόμενο της εις Μ αφομοιώσεως του τελικού Ν της λέξεως ΤΩΝ προς το πρώτο γράμμα της επομένης ΜΕΝ (ΤΩΜ ΜΕΝ). Στον ίδιο στίχο έχουμε τροπή του τελικού Ν του άρθρου ΤΟΝ σε Μ προ της λέξεως ΠΡΟΣΘΙΟΝ (ΤΟΜ ΠΡΟΣΘΙΟΝ), πράγμα που επιβεβαιώνει την αρχαιότητα της σημερινής μας προσφοράς στο αυτό φαινόμενον.

Η επιγραφή δύναται να διαιρεθί στα εξής τέσσερα (4) μέρη.

1. Την επίκληση του θείου στίχ. 1
2. Στίχ. 2-8 α) Την περιγραφή και προσδιορισμό της συμβάσεως, στ. 2
β) Τους συμβαλλήσους στ. 3
γ) Τον σκοπό του έργου στ. 4
δ) Τον τοπικό προσδιορισμό του έργου στ. 4-6
ε) Τις γενικές εξωτερικές διαστάσεις στ. 6-7).
3. Στ. 8-94 Την λεπτομερή περιγραφή του όλου έργου
4. Στ. 94-97 Τις υποχρεώσεις των επιμέρους εργοηδών (υπεργοηδών) και το χρόνο εκτέλεσεως (εξεργάσσονται) και παραδόσεως (αποδόσεως) των καθ' έκαστον έργων.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. στ. 1. "Θεοί" Συνήθης επίκληση του θείου επαναλαμβανόμενη σε δημόσια έγγραφα. Αλλήλ και σε πολλὰ μισθωτήρια ακινήτων (Οργεώνων) (IG II 22 2499). Η επιγραφή των οργεώνων του ήρωος Υποδέκτου αρχίζει με την επίκληση ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ (IG II 22 2501).

οι 2 "Συγγραφαί"

1) Συγγραφαί η Συγγραφή όρος νομικός είναι οι εγγράφως καταρτιζόμενες μισθώσεις (Υπήρχε και ο όρος Συνθήκαι).

2) Εγγράφως κατηρτίζονταν οι μισθώσεις ακινήτων. Αν και δεν επεβάλλητο ρητώς υπό του νόμου όμως ο έγγραφος τύπος δεν αποτελούσε συστατικό στοιχείο της δικαιοπραξίας.

3) Οι μισθώσεις έργου (όπως εδώ).

Οι μισθώσεις υπηρεσιών (εργασίας) οσάκις η μίσθωσις ενείχε ιδιαίτερα σημασία λόγω ικανότητος του εκμισθουόντος της υπηρεσίας του λ.χ. (αρχιτέκτων). Συγγραφαί επίσης καθλούνται οι κανονισμοί οι ρυθμιζόντες τη μίσθωσιν ακινήτων ανηκόντων σε δημόσια ιερά.

"Της σκευοθήκης της λίθινης". Υπάρχουν επιγραφαί περί ξυλίνων σκευοθηκών (για τα ξύλινα σκεύη).

"Κρεμαστοίς σκεύεσιν". Νοούνται τα σκεύη των πλοίων τα οποία διαχωρίζονται σε ξύλινα και κρεμαστά (άγκυρες, σχοινιά, ιστία, οφθαλ-

Ένα σημαντικό ιστορικό - αρχαιολογικό και νομικό κείμενο

μοί κ.λ.π.).

στ. 3 "Ευθυδόμου Δημητρίου Μελητέως, Φίλωνος Εξηκεστίδου Ελευσινίου". Ο στίχος αναγράφει τους συμβαλλομένους.

Ο Ευθύδομος Δημητρίου Μελητεύς ως εκπρόσωπος της Πολιτείας.

Ο Αλέξανδρος Μελητόπουλος τον χαρακτηρίζει "επιμελητή ίσως".

Ο Ευθύδομος πρέπει να ήταν επιμελητής δημοσίων οικοδομών. Οι ασκούντες αυτή την Αρχή όφειλαν να λογοδοτήσουν (ευθύνας διδόναι) εντός τριάντη (30 ημερών από της λήξεως της θητείας των (Αρποκρατών, Φώτιος, Σουΐδας) αλλιώς υπέκειτο εις "αθολογίου δίκην". Ήταν δηλαδή "Εύθυνοι" Υπεύθυνοι. Η ευθύνη αφεώρα όχι μόνο της διαχείριση χρημάτων αλλιώς και τη διαγωγή.

Ο Φίλων υιός του Εξηκεστίδου από την Ελευσίνα ήταν διαπρεπής αρχιτέκτων του δευτέρου μισού του 4ου π.Χ. αιώνας διάσημος για την οικοδόμηση της Σκευοθήκης για την οποίαν είχε συγγράψει ειδικό σύγγραμμα κατά Vitruvium ως και σύγγραμμα "περί ιερών οικημάτων", είναι δε ο αρχιτέκτων και του προστώου του Τελεστηρίου της Ελευσίνας.

Ο πρώτος συμβάλλεται ως εργοδότης προφανώς και ο δεύτερος ως εργολάβος.

Ο στ. 4 αναγράφει το σκοπό του έργου συντεταγμένος σε απαρέμφατο: "σκευοθήκην οικοδομήσαι τοις κρεμαστοίς σκεύεσιν".

Οι στ. 4,5,6 ορίζουν τη θέση ανεγέρσεως του έργου "εν Ζεΐα ἀρξάμενον από του προφυλαίου του εξ αγοράς προσιόντι του εκ του όπισθεν των νεωσοίκων των ομοτελών".

Οι στ. 6,7 ορίζουν τις εξωτερικές διαστάσεις του κτιρίου: "μήκος τεττάρων πλῆθρων, πλάτος πεντήκοντα ποδών και πέντε συν τοις τοίχοις".

Οι στ. 7 μέχρι 94 αποτελούν το κύριον μέρος της συμβάσεως. Είναι μια λεπτομερής περιγραφή του μέλλοντος να κατασκευασθεί έργου με χαρακτήρα συγχρόνου εργολαβικού και συγγραφής υποχρεώσεων που φθάνει μέχρι τις μικρότερες αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες του κτιρίου όπως στ. 53 "επιθήσει σφηκίσκους, πάχος δέκα δακτύλων", η στ. 55 "επιθήει ιμάντας ή στ. 57

καθηλώσας ήλοιις σιδηροίς". Άξιοι μνείας είναι οι στίχοι 11, 12 και 13 διότι προβλέπουν δίοδο των πολιτών διά μέσου της Σκευοθήκης προφανώς προς ελεύθερον έλεγχον των σκευών αυτής.

"Αριθμός των κίωνων εκατέρου του στοίχου πέντε και τριάκοντα, διαλείπων δίοδον τω δήμω διαμέσως της σκευοθήκης".

Τέλος οι στ. 94-97 αφορούν τις υποχρεώσεις των επιμέρους εργολάβων, οι οποίοι θα κατασκευάσουν τα έργα α) κατά το συμ-

στο τετράγωνο που καταλαμβάνει τη δυτική πλευρά της οδού Υψηλάντου. Το Βόρειο άκρο της βρέθηκε κατά την ανέγερση πολυορόφου οικοδομής στην οδό Υψηλάντου 180 (οικία Σταϊνχάουερ) όπου το Υποθηκοφυλάκειο Πειραιώς και τα γραφεία του Συλλόγου του Ολυμπιακού. Τα ερείπια της οδού Ιλας Μερραχίας μετά τη ματαίωση κατασκευής της σύραγος κατεχώθησαν. Στο βόρειον όμως άκρο τα θεμέλια διετηρήθησαν, εσώθησαν και ανεδείχθησαν στην πυλωτή του κτιρίου.

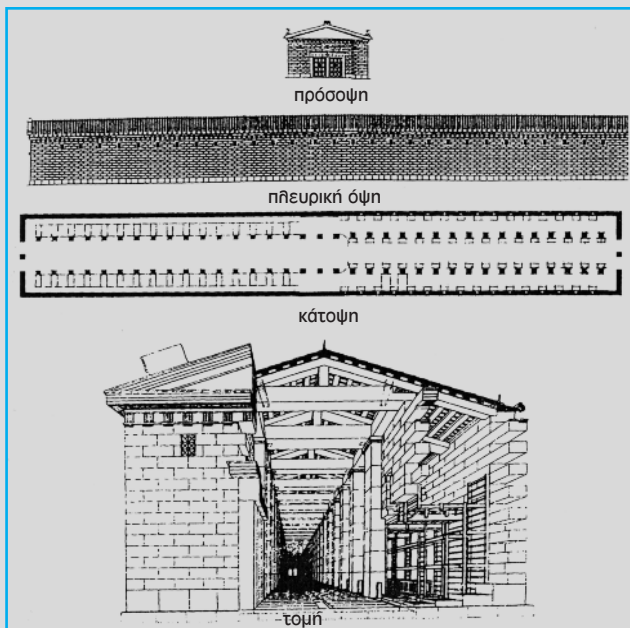
Έτσι διαπιστώθηκε ότι η Σκευοθήκη έκείτο στη δυτική και όχι στη βόρειο πλευρά του λιμένος της Ζέας στο στενότερο σημείο του βραχίονος που χωρίζει τη Ζέα από τον κεντρικό λιμένα σε θέση που καθιστούσε ευχερέστερη την πρόσβαση και στους δύο λιμένες. Επαληθεύθηκε δε και ο Μιλχέφερ (Milchhoffer) ο Γερμανός αρχαιολόγος που βασιζόμενος στην άγνοια και άλλων επιγραφών τοποθετούσε εκεί τη Σκευοθήκη.

Πρόκειται για ένα μακρόστενο κτίριο μήκους τεσσάρων πλῆθρων (124 μέτρων) και πλάτους πενήντα πέντε (55) ποδών δηλ. δέκα επτά (17) μέτρων.

Είχε δύο κατά μήκος εσωτερικές κιονοστοιχίες τριάντα πέντε (35) κίωνων εκάστη που δημιουργούν τρία κλίτη, δύο πλάγια για τη στέγαση των κρεμαστών σκευών των πλοίων και ένα κεντρικό διάδρομο, που άφηνε δίοδο στο Δήμο, τους πολίτες, διά μέσου της Σκευοθήκης.

Εθεωρείτο το μεγαλύτερο κτίριο του Πειραιώς και ήταν διάσημο στην αρχαιότητα. Ο Πλούταρχος στο βίο του Σύλλα την αποκαλεί "θαυμαζόμενον έργον". Ο Πλίνιος αναγράφει ότι μπορούσε να περιλάβει τα σκεύη χιλιών νηών. Ο Αισκίνης (3,25) αναφέρει "και σκευοθήκην ωκοδόμουν" και άλλοι πολλοί. Απεφασίσθη η οικοδόμηση λίγο μετά την κατάληψη της Οθύνθου από τον Φίλιππον.

Άρχισε κατασκευαζόμενη το 346 π.Χ. Για την οικοδόμηση της είχαν επιβληθεί έκτακτη εισφορά ετήσια δέκα ταλάντων που θα εισεπράττετο όσο εξακολουθούσαν οι εργασίες οικοδομής. Λόγω της μάχης της Χαιρωνείας διεκόπη η οικοδόμηση, συνε-

βόλαιο και σύμφωνα με τα μέτρα και τις υποδείξεις (μοντέλο, model) που δυνατόν να κάνει ο αρχιτέκτων και β) θα παραδώσουν τα έργα ανάλογα και σύμφωνα με το χρόνο που τυχόν θα ανελάμβαναν να κατασκευάσουν έκαστον από τα επιμέρους έργα.

ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ

Το ίδιο το κτίριο δεν είχαν ανευρεθεί και ως εκ τόπου ευρέσεως της επιγραφής ετοποθετείτο στη βόρεια πλευρά της πλατείας Κανάρη.

Επί δημαρχίας Ανδρέα Ανδριανόπουλου, κατά την διάνοξη της σήραγγος υπό την οδό Ιλας Μερραχίας που να συνδέει τη Ζέα με τον κεντρικό λιμένα (αρχαίο Κάνθαρο) τα δημοτικά συνεργεία τύχη αγαθή έπεσαν πάνω στα θεμέλια του κτιρίου που ευρίσκονται στο ύψος του κτιρίου του Γαλλικού Ινστιτούτου και συνεχίζονται προς βορράν

Συνέχεια στη σελ. 23

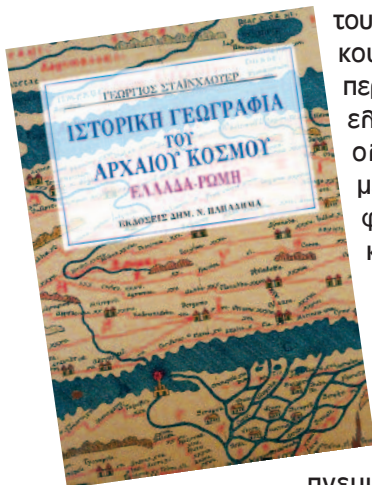

Γεώργιος Σταϊνχάουερ:
"Ιστορική Γεωγραφία του Αρχαίου Κόσμου,
Ελλάδα - Ρώμη"
 Εκδόσεις: Δημ. Ν. Παπαδήμα -
 Αθήνα 2009, σελ. 840

Το νέο πολυσέλιδο, πολυσέλιδο βιβλίο του διδάκτορος Αρχαιολογίας κ. Γεωργίου Σταϊνχάουερ, αντιπροέδρου του Συλλόγου "Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιώς" και τ. Εφόρου Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Σπάρτης (Λακωνίας - Αρκαδίας - Αττικής και Πειραιώς) αποτελεί μια πολυσύνθετη πρωτότυπη, επιστημονική, ερευνητική εργασία.

Σκοπός του κ. Γ.Σ. δεν είναι να προσθέσει ένα ακόμα εγχειρίδιο γεωγραφίας, ούτε μια ακόμη ιστορία της αρχαιότητας, αλλά να αναδείξει τη γεωγραφική διάσταση της ιστορίας, αποσκοπώντας στην αποκατάσταση του χαμένου ιστορικού τοπίου - φυσικού κι ανθρώπινου - που αποτέλεσε κάθε φορά το πλαίσιο, παρέσχε τις προϋποθέσεις κι έθεσε τους περιορισμούς της ανθρώπινης δράσης, ασκώντας ποικιλότροπη επίδραση.

Η ιστορική γεωγραφία του αρχαίου κόσμου αρχίζει από τους αρχαιοελληνικούς χρόνους, περνά στους νεοελληνιστικούς κι ολοκληρώνεται με την περιγραφή της ρωμαϊκής ιστορίας.

Το νέο μελέτημα του κ. Γεωργίου Σταϊνχάουερ αποτελεί ένα αξιόσημαντο, πνευματικό πόνημα που προσθέτει τα μέγιστα στη βιβλιογραφία της ιστορικής γεωγραφίας της αρχαιότητας και συμβάλλει θετικά στην έρευνα και μελέτη της ιστορικής γεωγραφίας.

Δρ. Άλκηστις Χωρέμη-Σπετσίερη:
ΑΚΡΟΠΟΛΗ. ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ
 Εκδόσεις: ΜΙΛΗΤΟΣ σελ. 390

Ένας καθαίσθητος - πολυτελής τόμος, αφιερωμένος στις ένδοξες αρχαιότητες των Αθηνών με τη σφραγίδα μιας έγκριτης ιστορικού - αρχαιολόγου.

Η δρ. Άλκηστις Χωρέμη - Σπετσίερη είναι απόφοιτος και διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εργάστηκε στις Εφορείες Αρχαιοτήτων: Αρχαίας Ολυμπίας, Ευβοίας, Κέρκυρας και Θεσπρωτίας και Ακροπόλεως (Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων), της οποίας διετέλεσε Διευθύντρια (2000 - 2009).

Το βιβλίο - περισσότερο λεύκωμα - προβάλει τα πολλαπλά λαμπρά μνημεία αρχιτεκτονικής και γλυπτικής που κοσμούν τον βραχώδη λόφο της Ακροπόλεως και της γύρω περιοχής και είναι αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης εξέλιξης από τα προϊστορικά μέχρι και τα νεώτερα χρόνια.

Γίνεται ιδιαίτερη μνεία και περιγραφή για τα Προπύλαια, τον Παρθενώνα, το ναό της ποτιούχου θεάς Αθηνάς Παρθένου, που έδωσε το όνομά της στην ένδοξη πόλη, το Ερεχθείο, το ναό που ήταν αφιερωμένος στον θεό Ποσειδώνα - Ερεχθέα και στην Ποθήδα Αθηνά, το Ναό της Απτέρου Νίκης καθώς για τις γύρω περιοχές (Πλαγιάς της Ακρόπολης, Θέατρο Διονύσου, Ηρώδειο, Ιερά Σπήλαια, Αρχαία και Ρωμαϊκή Αγορά, Πνύκα κ.α.).

Αποτελεί μια επαινετή περικαλλή έκδοση που τονίζει τις σπάνιες αρχαιότητες της πόλεως των Αθηνών, αρκετές από τις οποίες, όπως αναθήματα αρχαϊκής εποχής και μοναδικά αγάλματα κοσμούν το Μουσείο της Ακροπόλεως που κλείνει ένα έτος λειτουργίας κι αποτελεί μια πολύ καλή διαφήμιση για την Ελλάδα στην αλλοδαπή.

Κυκλοφορεί και στην αγγλική γλώσσα κι αποτελεί ένα λαμπρό δώρο για αλλοδαπούς, τους οποίους δίνει την ευκαιρία να γνωρίσουν την Ελλάδα κι ιδιαίτερα την πόλη των Αθηνών.

ΠΟΙΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΙ

ΑΝΑΣΥΝΘΕΤΟΥΜΕ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ... ΕΜΕΙΣ!

Του ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας και Μέλους του Δ.Σ. της Εταιρείας Παπαδιαμαντικών Σπουδών

"Συζητούσα μαζί του πάνω από μισή ώρα. Και ενώ εγώ του μιλούσα για τις ζωντανές ψυχές των πεθαμένων, εκείνος εξακολουθούσε να μου μιλάει για τις νεκρές ψυχές των ζωντανών".
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΑΤΣΟΣ

Με όσα συμβαίνουν στον τόπο μας (τα τελευταία χρόνια) και στην πόλη μας, τον αγαπημένο μας Πειραιά (που ψάχνει και κείνος να βρει το χαμένο του πρόσωπο...) έρχονται στο νου μου οι παρακάτω στίχοι μιας λαμπρής ποιήτριας:

*"Τρικλίζουμε μες στο ημίφως
που πάμε;*

*Γύρω η αγωνία
και οι αναμονές
κι όλη αβέβαια.*

*Τα τόσα αντιφεγγίσματα
γίνονται μια στιγμή μνήμη
και χάνονται.*

*Νησί,
γεφύρι ζητάω
μια βάρκα".*

- Ποίημα της Ιωάννας Τσάτσου που φωτογραφίζει. Όχι μό-
νον έναν τόπο ή μια πόλη... αλλα και τον Εαυτό μας με όσα
συμβαίνουν γύρω μας και τ' αφήνουμε να μας επηρεάζουν,
ανήμποροι ν' αποτινάξουμε το ζυγό της εκμετάλλευσης αν-
θρώπου από άνθρωπο και πολιτών από το ίδιο το κράτος
τους· και το αντίστροφο, εις βάρος του δημοσίου συμφέρο-
ντος από άτομα και οργανωμένα συμφέροντα.

*

Ποίημα της Ιωάννας Τσάτσου που φανερώνει (αν θέλε-
τε...) και την αγωνία του σώματος και της ψυχής να λιτρω-
θούν... όταν, εκ της φύσεώς των (: για την δημιουργία ενός
Ανθρώπου) συνυπάρχουν αδιαίρετα και ταυτισμένα. Κι ο κά-
θε ένας μας, να ζει και να παλεύει για την επιβίωσή του
(πνευματική και υλική) μαζί με τον κόσμο.

*

*"Τριγυρίζω διαρκώς γύρω από
ένα φως που δεν βλέπω".*

Άλλοι θα το πουν ολιγοπιστία εκ μέρους της. Άλλοι θα
πουν ότι, αυτό το "φως" δεν το βλέπουν στα λόγια και στις
πράξεις, στους τρόπους και στα συναισθήματα των συναν-
θρώπων τους. Και άλλοι πάλι, θα μιλούν διαρκώς για ένα
"φως" που ενώ όλοι το έχουμε μέσα μας "εν δυνάμει", οι πε-
ρισσότεροι, το χαμηλώνουμε για να φωτίζει μόλις γύρω μας.

*

Κι ακόμα:

*"Ο χρόνος άλλα καταγράφει
και άλλα σβήνει. Σύμπτωση
ή αθανασία".*

Πάντως όπως και νάχουν τα πράγματα, ο Ιλαός μας ήξει: "
Η ελπίδα πεθαίνει τελευταία". Και η ποιήτρια Ιωάννα Τσά-
τσου συμπληρώνει: "*Η ελπίδα έλκει το ανέλπιστο!*" Λόγος
ομολογία που συμπορεύεται με την θρησκευτική της πίστη:

*"Απέραντη θυσία η ενανθρώπιση
του θεού Σου Πνεύματος".*

Ίσως για να μας υπενθυμίζει και την θαυματουργημένη ύ-
λη απ' την οποία ήμαστε πησαυμένοι.

*

Τελικά νομίζω, πως, όλοι μας παραμένουμε αμίλητοι και
σκεπτικοί όταν αναλογιζόμαστε:

*"- Ο άληθος κόσμος και εγώ· και η σιωπή μας αναμονή του
απόλυτου έξω από τον καιρό... Στην απόγνωση μόνη διέξο-
δος η δέηση εκ βαθέων και η καταφυγή προς το θάύμα. (Αη-
λιά) ποιάς γνωρίζει το μέγα έλθεος;"*

*

Δεν ξέρω αν οι ποιητές το γνωρίζουν αυτό το "μέγα έλθε-
ος" ή το νοιώθουν. Κι ακόμα, αυτοί που πρέπει να το νοιώ-
θουν λιγάκι είναι και οι αρχαιολόγοι μας... Πάντως, και οι μεν
και οι δε, τυλίγονται στη σιωπή. Οι ποιητές για να παντρεύ-
σουν το λόγο μαζί της (σύγχρονο και παλαιό):

*"- Λόγε πρόβαλλε,
παντρεύσου με τη σιωπή.
Και μιλήτ' εσείς με τραγούδια
τ' αζευσγάρτου τ' αντρούγγου
οι καρποί...! (Κ. Παλαμάς).*

Και οι αρχαιολόγοι μας για να ξετυλίγουν το κουβάρι της
ιστορικής διαδρομής και σιωπής, πόλεων, γεγονότων, γλυ-
πτών σπαραγμάτων και αγαλμάτων:

*"... γιατί το πνεύμα
και στο χώμα λάμπει!"
(Κωστής Παλαμάς και πάλι)*

Και το σπουδαιότερο, και οι μεν και οι δε, να δουλεύουν α-
νάμεσα σε ζωντανές και πεθαμένες υπάρξεις - ανασυνθέτο-
ντας και το τραγούδι της ζωής για το καλό μας.

*

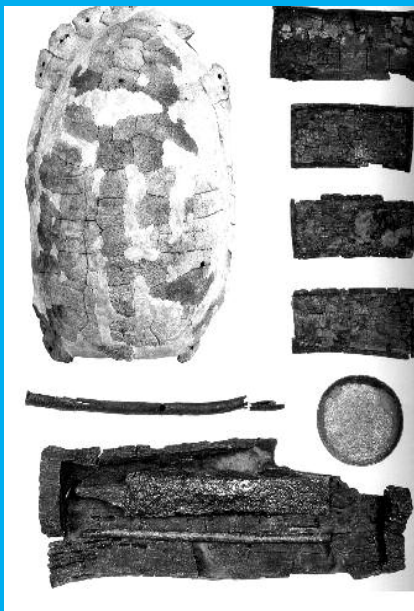
Και μακριά από εμάς, όλοι όσοι, φροντίζουν "με τα έργα
και τις ημέρες τους" μέσα στις σιωπές μας ν' ακούγονται (κά-
ποιες φορές) και οι πιο αποτρόπαιοι κρότοι!". Και που δυστυ-
χώς στις μέρες αυτές που ζούμε, αυτά τα είδη των ανθρω-
πων... πληθαίνουν γύρω μας ανενόχλητα.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ο Χρίστος Αδαμόπουλος δεν πρόλαβε, δυστυχώς, να δει δημο-
σιευμένο το κείμενό του. Ένα κείμενο με φιλοσοφική και ποιητική διά-
θεση. Ίσως να ήταν η τελευταία του κατάθεση ψυχής. Αναχώρησε
τόσο ξαφνικά που φαντάζει απίστευτο για όσους τον γνώρισαν, αφή-
νοντας δυσαναπλήρωτο κενό στα πειραϊκά γράμματα. Χρίστο θα σε
θυμόμαστε για πάντα.

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Συνέχεια από τη σελ. 11

Εικ. 17

Εικ. 18

γέννηση του ελληνοιστικού πανεπιστημίου μέσα από τη διδασχή του Αριστοτέλη.

Ο Πλάτων, που ιδρύει το πρώτο ανώτατο ίδρυμα την Ακαδημεία (όχι ανοικτή σχολή αλήα κοινότητα με τη μορφή θρησκευτικού θιάσου, όπως η σχολή των Πυθαγορείων και η Στοά) κτίζει ένα ολόκληρο εκπαιδευτικό σύστημα πάνω στην έννοια της αλήθειας και της κατάκτησης της μέσω της ορθολογικής επιστήμης. Σκοπός του είναι η αρετή του πολίτικού, που θα κατευθύνει τις τύχες της πολιτείας κάτι που ο ίδιος επανειλημμένα και χωρίς επιτυχία θα αποπειραθεί.

Το παιδαγωγικό οικοδόμημα του Πλάτωνα φαίνεται σε πολλή σημεία πρωτοπόρο: π.χ. προβλέπει το δημόσιο χαρακτήρα της παιδείας (κάτι που, όπως είπαμε, μόνο στα ολιγαρχικά καθεστώτα, όπως αυτό της Σπάρτης συνηθιζόταν) και την ίση συμμετοχή σ' αυτή των κοριτσιών. Προβλέπει επίσης για τα πρώτα χρόνια (3-6) ένα είδος νηπιαγωγείου, όπου τα παιδιά ασχολούνται, υπό παρακολούθηση, με παιδαγωγικά παιχνίδια. Η κυρίως εκπαίδευση έχει τρεις βαθμίδες. Από αυτές η πρώτη (ηλικία 6-10) διατηρεί τον τύπο της παραδοσιακής "αρχαίας παιδείας" που περιγράψαμε, με ιδιαίτερη όμως έμφαση στον ηθικοπαιδαγωγικό χαρακτήρα της άθλησης, στα κλασσικά κείμενα και στα μαθηματικά, όπου στην αριθμητική προστίθενται οι πρακτικές ασκήσεις και προβλήματα (η λογιστική), η απλή γεωμετρία (μετρήσεις μήκους, εμβαδού, όγκου) και τα απαραίτητα για την κατανόηση του ημερολογίου στοιχεία αστρονομίας). Τα μαθηματικά -η πραγματική προπαίδεια του νου, που ξυπνά το πνεύμα και το καθιστά ικανό να συλλάβει την αλήθεια, και για το λόγο αυτό αποτελούν το μοναδικό κριτήριο για την είσοδο στο χώρο της φιλοσοφίας θα αποτελέσουν τη βάση και των δύο επομένων (ανωτέρων) βαθμίδων, που για τον Πλάτωνα συνιστούν την προπαίδεια της φιλοσοφικής αγωγής της ανώτερης τάξης των φυλάκων. Το πραγματικό πνεύμα του πλατωνικού εκπαιδευτικού συστήματος αναγνωρίζεται στις αρχές που διέπουν το πρόγραμμα της δεύτερης βαθμίδας (ηλικία 10-17/18), μιας πραγματικής (με τα σημερινά μέτρα) δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε τρία στάδια: το 10°-13° έτος το κύριο βάρος δίνεται στη λογοτεχνία (χωρίς να σημαίνει ότι παραμελούνται τα υπόλοιπα), το δεύτερο (13°-16° έτος) στη μουσική και το τρίτο (16°-18° έτος) στα μαθηματικά. Στο τελευταίο αυτό στάδιο οι σπουδές στοχεύουν πλέον στην κατάκτηση μιας εννοιολογικά καθαρής, απαλλαγμένης από κάθε κατάλοιπο εμπειρικής γνώσης, δηλαδή μιας μαθηματικής -ει δυνατόν απριωρικής- μορφής των επιστημών (αριθμητικής, γεωμετρίας, αστρονομίας, ακουστικής), για την οποία η αριθμητική είναι η θεωρητική επιστήμη του αριθμού και η αστρονομία μια μαθηματική κατασκευή στην οποία η παρατήρηση δεν έχει καμία θέση. Μόλις στα 30 χρόνια του, μετά από τα δύο χρόνια της υποχρεωτικής στρατιωτικής ηπείας (της αθηναϊκής εφηβείας) και άλλα δέκα χρόνια ανώτατων μαθηματικών σπουδών με αντικείμενο τη σύνθεση στις επιστήμες, και αφού περάσει μια τελευταία διαλογή, θα μπορέσει ο σπουδαστής να ασχοληθεί με τη φιλοσοφική μέθοδο της διαλεκτικής η οποία μετά από πέντε χρόνια θα του επιτρέψει την προσέγγιση της αλήθειας του Είναι, όχι όμως και τη θέαση του Αγαθού που θα πετύχει στα 50 του μετά από 15ετη δοκιμασία στην πραγματική ζωή.

Αυτό το απόλυτο και σχεδόν εξωπραγματικό πρόγραμμα αγωγής μιας στενής τάξης κυβερνώντων φιλοσόφων, ξένο στην κλασσική αίσθηση του μέτρου -και στο δημοκρατικό αίσθημα- που εκφράζει ο επιτάφιος του Θουκυδίδη, δεν ήταν δυνατόν να ικανοποιήσει την επείγουσα ανάγκη για τη δημιουργία της πνευματικής ηγετικής τάξης που είχε τόσο ανάγκη η Αθήνα και η Ελλάδα. Το σκοπό αυτό θα εξυπηρετήσει η καλλιέργεια του κλασσικού λόγου, του ευ λόγιου (προϋπόθεση της ορθής σκέψης), από τον Ισοκράτη που γι αυτό μπορεί να ονομαστεί ο πατέρας της ελληνοιστικής - ρωμαϊκής και της σύγχρονης ανθρωπιστικής παράδοσης, της humanitas που καθόλου τυχαία ταυτίστηκε με το όνομα της Παιδείας.

Βιβλιογραφία:

Henri-Irenee Marrou, Histoire de l' eucation dans l' Antiquite 1. Le monde grec, 2. Le monde romain⁶, 1964, ελλην. μετφρ. Ιστορία της Εκπαίδευσης στην Αρχαιότητα. Ο Ελληνικός Κόσμος, εκδ. Δαιδαλός- Ι. Ζαχαρόπουλος.

W. Jaeger Paidieia I-III⁴, 1973

H.-E. Tenorth, Geschichte der Erziehung, 1988.

W.V. Harris, Ancient literacy 1989

W. Reichert, ERziehungs-konzeptionen der griechischen Antike² 1993

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ: Στο προηγούμενο τεύχος του ΠΕΙΡΑΪΚΟΥ ΟΡΟΣΗΜΟΥ (τ. 30), στη σελίδα 7 Εικ. 8, δεν αναφέρθηκε εκ παραλείψεως, ότι η αρίθμηση των ιατρικών εργαλείων γίνεται από δεξιά προς τα αριστερά κι όχι αντίστροφα.

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΚΕΥΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΩΝΟΣ

Συνέχεια από τη σελ. 19

οθηκε με φροντίδα του Λυκούργου λίγο μετά το 338 και έληξεν το 330 με 329 π.Χ. Κατεστράφη το 86 π.Χ. από το Σύληα.

Η Σκευοθήκη θα πρέπει να θεωρηθεί ως το πρώτο διεθνώς κτίριο που εκτίσθη επισημονικώς ως βάση ναυστάθμου (Arsenal). Μαζί δε με την εντυπωσιακή οχύρωση της πόλεως τους τρεις ασφαλείς λιμένες, τους 372 Νεωσοίκους για τις τριήρεις, 82 στη Μουνυχία, 196 στη Ζέα και 94 στον Κάνθαρο, και τις Στοές του κεντρικού λιμένος για το εμπόριο, απετέλει το θεμέλιο και τη βασική υποδομή της Αθηναϊκής θαλασσοκρατίας κατά τον 4ο π.Χ. αιώνα.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η ισχύς της Αθηναϊκής Δημοκρατίας εβασίσθη στο κράτος της θαλάσσης όχι μόνο επί της εποχής του θεμιστοκλέους αλλ' και επί Κίμωνος, Περικλέους και μετ' αυτόν. Αλλ' και μετά την ήτταν των Αθηναίων στους Αιγός Ποταμούς (404 π.Χ.) η πρώτη ενέργεια του Κώνωνος μετά τη νικηφόρο ναυμαχία της Κνίδου (394 π.Χ.) και την κατά το 393 π.Χ. επάνοδό του στην Αθήνα ήταν η ανοικοδόμηση των Μακρών Τοικών και η ανόρθωση της θαλάσσης δυνάμεως της πόλεως.

Η προσπάθεια διατηρήσεως της θαλάσσιας ηγεμονίας των Αθηνών συνεχίσθηκε αμείωτος και κατά τον 4' π.Χ. αιώνα με τη ναυπήγηση στόλου, ενίσχυση των Πειραικών λιμένων και ναυστάθμων, οικοδόμηση νεωσοίκων κλπ.

Στα πλαίσια αυτά τοποθετείται και η περί το 350 π.Χ. η οικοδόμηση της μεγάλης Σκευοθήκης, της λιθίνης της οποίας λεπτομερής περιγραφή εσώθη στην ευρεθείσα σχετική επιγραφή.

Η μεγάλη σημασία της επιγραφής της Σκευοθήκης του Φίλωνος από απόψεως ιστορικής αρχαιολογικής και φιλολογικής απερρόφησε τόσο το ενδιαφέρον των μελετητών ώστε η νομική της έρευνα να φαντάζει στα μάτια μας

σαν δευτερεύουσα προσπάθεια.

Για κείνον όμως που θέλει να μελετήσει το θεσμό της μισθώσεως έργου κατά το Αττικό Δίκαιο του 4' π.Χ. αιώνας η επιγραφή αυτή αποτελεί ένα μεγάλης σπουδαιότητας νομικό έγγραφο που συμβάλλει στην έρευνα της μισθώσεως, δια φωτίζει επί μέρους ζητήματα και προκαλεί ερεθίσματα για περαιτέρω αναζητήσεις.

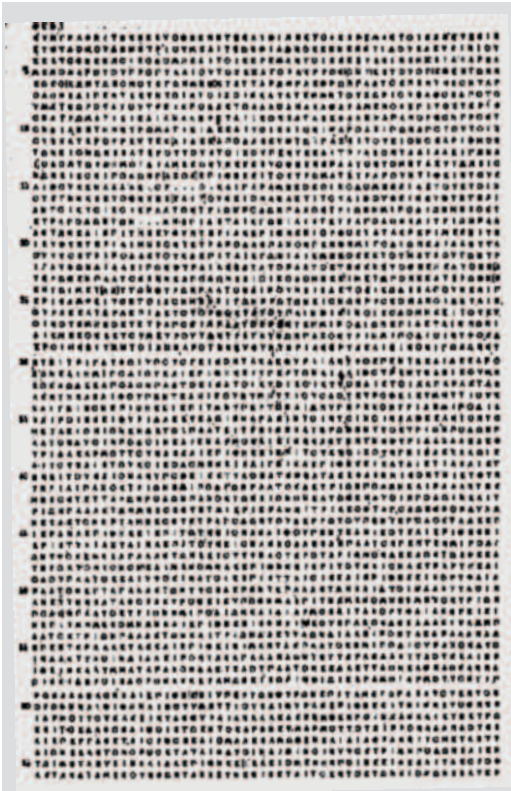
Στο πλαίσιο του συμποσίου του διοργανωθέντος από 2.000 από το Πανεπιστήμιο Πειραιώς, με θέμα "Πειραιάς Ιστορία και Πολιτισμός" προσπάθησα να συμβάλλω κατά τι στην έρευνα της μισθώσεως έργου κατά το Αρχαίο Ελληνικό Δίκαιο.

Περί της συμβάσεως μισθώσεως κατά το αρχαίο Ελληνικό δίκαιο το υλικό είναι σχετικώς πλούσιο. Τούτο είναι φυσικόν σε λαό εμπορικό όπως ο ελληνικός ιδιαίτερος δε την πρωτοστατούσα και οικονομικώς και εμπορικώς κατά την κλασσική εποχή Αθηναϊκή Πολιτεία.

Στο Αττικό Δίκαιο κατά το δεύτερο ήμισυ του 4' π.Χ. αιώνας η μίσθωση ως νομικός θεσμός έχει πλήρως διαμορφωθεί και υπό τις τρεις κύριες μορφές της, δηλ. ως μίσθωση πράγματος, μίσθωση εργασίας και ως μίσθωση έργου.

Τούτο προκύπτει από την μελέτη επιγραφικών και άλλων μνημείων που μας παρέχουν πλήθος πληροφοριών και στοιχείων τα οποία οδηγούν στη θεωρητική διαμόρφωση της συμβάσεως μισθώσεως.

Εθεώρησα λοιπόν τότε ήρπον να προσθέσω στην έρευνα δικαιοπρακτικών κειμένων και την επιγραφή της Σκευοθήκης του Φίλωνος αποπειρόμενος μια μονική ερμηνεία εργολαβικού συμβολαίου και συγγραφής υποχρεώσεων που αφορά μίσθωσιν έργου. Αυτά όμως είναι μία άλλη ιστορία.

ΠΑΥΛΟΥ Ρ. ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ

Αντιπροέδρου Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας και Γεν. Γραμματέως Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς

Ιστορία των λέξεων

- Ο Ευρυπίδης γράφεται με ρι ή με ρυ;

Ο Ευρυπίδης, γυιός του Ευρίπου γράφεται με ι. Άλλωστε ο Εύριπος προέρχεται από το ευριπή, δηλ. πολυκύμαντος.

Με υ γράφεται η Ευρυδίκη και κατ' αναλογία κακώς γράφουμε και "Ευρυπίδης". Εκτός βέβαια, αν άλλως βούληται ο... δαίμων του τυπογραφείου, στον οποίο καταλογίζονται συνήθως τα λάθη των διορθωτών και τυπογράφων.

- Η Μουνυχία γράφεται με υ ή με ι;

Η Μουνυχία γράφεται με υ από τον Μούνυχο. Μουνυχία ονομαζόταν η Καστέλα κι όχι το Πασαλιμάνι, όπως εσφαλμένα νόμιζαν τον προπερασμένο αιώνα. Λόφος της Μουνυχίας λεγόταν ο λόφος της Καστέλας, όπου σήμερα ο ναός του Προφήτη Ηλία. Εκεί τα αρχαία χρόνια ήταν το ιερό τέμενος της Μουνυχίας Αρτέμιδος. Είναι σύνθηδες το φαινόμενο στο χώρο των αρχαίων ειδωλοθηατρικών ναών να ανεγείρονται χριστιανικοί ναοί προς τιμή της νέας θρησκείας που αγωνιζόταν να επικρατήσει. Λεωφόρος Μουνυχίας, η σημερινή Γρ. Λαμπράκη, επειδή κατέληγε στο λιμάνι που ενομιζέτο ότι ήταν η Μουνυχία, στην πραγματικότητα Τουρκολήμανο κι όχι η Ζέα, (Πασαλιμάνι).

- Το Νέο Φάληρο είναι νεώτερο ή παλαιότερο του Παλαιού Φαλήρου;

Οπωσδήποτε το Νέο Φάληρο είναι παλαιότερο του Παλαιού Φαλήρου. Οφείλει την ονομασία του στην ομώνυμη οικοδομική εταιρεία "ΝΕΟΝ ΦΑΛΗΡΟ", θυγατρική της Εταιρείας Σιδηροδρόμων Αθηνών - Πειραιώς (Ε.Σ.Α.Π.). Ιδρύθηκε προς ανοικοδόμηση παραθεριστικών οικιών - επαύσεων με σκοπό την τόνωση της παραθεριστικής κινήσεως στο τότε δημιουργημένο προάστιο και την αύξηση της επιβατικής κινήσεως του σιδηροδρόμου Αθηνών - Πειραιώς που ιδρύθηκε πρώτα το 1769. Ο πρώτος συρμός του ατμήλατου τότε σιδηροδρόμου εκίνησε από το Θησείο την 27η Φεβρουαρίου 1869.

Ονομάσθηκε Νέο Φάληρο κατά αντιδιαστολή του Παλαιού, λιμένος της αρχαιότητας. Κατά αντιδιαστολή του Νέου Φαλήρου ονομάσθηκε το Παλαιό Φάληρο, δημιούργημα της Εταιρείας Ιπποσιδηροδρόμων του ιππήλατου τραμ κατά την περίοδο του μεσοπολέμου.

Εν τέλει...

Εν τέλει... ύστερα από πολλές προσπάθειες και πολλή "μπρος - πίσω" έγινε πράξη η κατεδάφιση του "Βαρελιδίκου". Μια σελίδα έκλεισε και ανοίγει μια άλλη. Η κατεδάφιση οφείλεται αποκλειστικά στις άοκνες προσπάθειες του Προέδρου του Συλλόγου μας κ. Γιάννη Πολυχρονόπου-

λου, ο οποίος εκτός από τις παρεμβάσεις που έκανε και τις πρωτοβουλίες που ανέλαβε για το ξεμπλόκάρισμα της υπόθεσης, ανέλαβε και τα έξοδα της κατεδάφισης. Το ίδιο είχε κάνει και στην περίπτωση του κτιρίου της Αντιφθορικής Εταιρείας. Η προσφορά του αυτή είναι πολύ σημαντική, διότι εκτός από την αξία της χειρονομίας αυτής καθεαυτής, επιτάχυνε με τον τρόπο αυτό τη διαδικασία κατεδάφισης. Εξάλλου ο Πρόεδρος έχει αποδείξει επανειλημμένως, ότι δεν φείδεται χρημάτων όταν πρόκειται για το γενικό καλό. Η εξέλιξη αυτή αποδεικνύει και κάτι άλλο: Πόσα μπορούν να γίνουν στην πόλη μας με μεθοδική δουλειά και επιμονή. Αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα ενός Συλλόγου, εκεί που επίσημοι φορείς αποτυγχάνουν. Ο Σύλλογος "Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά" αναδεικνύεται σε ένα φορέα που δουλεύει αθόρυβα και χωρίς τυμπανοκρουσίες με όραμα και σχέδιο και δεν συμβιβάζεται με τις δυσκολίες.

Εν τέλει... στην πόλη αυτή φαίνεται ότι δεν υπάρχει ο απαιτούμενος σεβασμός στους νόμους. Πώς να εξηγηθεί αλλιώς η τελευταία βάνουση αυθαιρεσία των ιερέων του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου, οι ο-

ποίοι τοποθέτησαν στον προαύλιο χώρο μικρό ναΐσκο. Με τη συναίνεση και του Μητροπολίτη Πειραιά αποφάσισαν να εγκαταστήσουν προκατασκευασμένη εκκλησιούλα Αιγαιοπελαγίτικου ρυθμού, η οποία προσβάλλει ποικιλοτρόπως το περιβάλλον, τον ίδιο τον Ιερό Ναό, ο οποίος αποτελεί αρχιτεκτονικό κόσμημα για την πόλη, καθώς και τη νοημοσύνη των πιστών. Αυτό το λιγότερο που αποδεικνύει είναι ετοιθετισμός, αισθητική ανεπάρκεια και αυθαιρεσία. Πού είναι η Πολιτεία να παρέμβει;

Εν τέλει... θετική η ενέργεια των Αντιδημάρχων του Δήμου, Πειραιά μαζί με βουλευτή και μαθητές δημοτικού σχολείου να αποχαιρέτισουν τουρίστες κρουαζιερόπλοιου προσφέροντας δώρα, σουβενίρ και ταξιδιωτικούς χάρτες. Όμως το ερώτημα είναι πως θα κρατήσουμε τους τουρίστες στην πόλη μας και δεν θα είναι απλώς διερχόμενοι; Σε αυτό πρέπει να προβληματιστούν οι αρμόδιοι και να δράσουν ανάλογα και όχι με αποσπασματικές ενέργειες, που έχουν την αξία τους και αυτές, αλλά δεν αρκούν. Απαιτούνται πο-

λύ περισσότερα: Ριζική βελτίωση της καθαριότητας που σήμερα "πάσχει", σήμανση για τους αρχαιολογικούς χώρους και για το Αρχαιολογικό Μουσείο που είναι ανεπαρκής, απεικονιστικές, αναπαραστατικές και επεξηγηματικές πινακίδες στους αρχαιολογικούς χώρους για να καταλαβαίνουν οι επισκέπτες τη σημασία τους, περισσότερες υποδομές και διευκολύνσεις για τους ξένους κ.ά. Και αυτά είναι θέματα που μόνο με τη συνεργασία όλων των αρμοδίων φορέων μπορούν να προωθηθούν

Εν τέλει... όπως διαβάσαμε στο προηγούμενο φύλλο του περιοδικού "ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ", ανακαλύφθηκαν δύο σημαντικά τμήματα των Μακρών Τειχών του αρχαίου Πειραιώς μεταξύ Ν. Φαλήρου - Καλλιθέας.

Κι ερωτούμε ποια είναι η τύχη των σημαντικών τούτων αρχαιολογικών ευρημάτων; Θα αξιοποιηθούν; Θα είναι επισκέψι-

μα στο κοινό, ώστε να θαυμάζει κάποιος τι όντως κρύβει η πειραϊκή κι ευρύτερα η αττική γη.

Ή θα θαφτούν και θα χαθούν, όπως κι άλλα πολυσήμαντα αρχαιολογικά ευρήματα; Ευχόμεθα η σχετική Εφορεία Αρχαιοτήτων να έχει ήδη επιληφθεί του θέματος και να έχει επέλθει αποτελεσματικά.

Εν τέλει... βρέθηκαν τα χαμένα πόδια των διδύμων Κούρων, οι οποίοι είχαν κατασχεθεί πριν από λίγο καιρό στα χέρια αρχαιοκαπήλων, στην περιοχή της Κορινθίας. Μετά την σύλληψη των ατόμων που ετοιμάζονταν να πωλήσουν στο εξωτερικό τα σπάνια αυτά αρχαιολογικά ευρήματα, αρχαιολόγοι της ΑΖ Εφορείας Προϊστορικών

και Κλασικών Αρχαιοτήτων μετέβησαν στο χωριό Κλένια της Κορινθίας και κατά την διάρκεια ανασκαφών εντόπισαν τα δύο πόδια που έλειπαν από τα αγάλματα. Πλέον θα αρχίσει η συντήρησή τους και εν συνεχεία θα πραγματοποιηθεί η συγκόλληση των μελών στα δύο αγάλματα.

Οι αρχαιολόγοι εντόπισαν και τμήμα αρχαίου νεκροταφείου. Συγκεκριμένα βρέθηκαν δύο τάφοι, οι οποίοι χρονολογούνται στην ίδια εποχή με τους Κούρους. Οι ειδικοί εκτιμούν ότι τα αγάλματα, πιθανώς είχαν επιτύμβια χρήση. Στην ίδια περιοχή είχε βρεθεί το 1846 ένας ακόμη Κούρος, ο γνωστός σήμερα στη διεθνή βιβλιογραφία ως "Κούρος της Τενέας" ο οποίος από το 1854 εκτίθεται στην Γλυπτοθήκη του Μονάχου.

